تحریری کورس مناظرہ

تشریحات النابغة

في

حل المسائل المختلفة

من ملفوظات

شیخ الاسلام سلطان المناظرین نابغۃ العصر شیخ القرآن والحدیث شہید ابن شہید

ابو العزیز غلام حضرت غلام الخفی شہید عرف نابغہ رحمہ اللہ

محرر و مرتب

سید محمد ثواب

ابن سید اسماعیل بابا صاحب

اولہ حصہ

ناشر

مدرسہ حدیقۃ الاحناف

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

مسئلة الدعاء بعد السنة :

أعوذبالله من الشيطن الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴾ (البقرة آيت : ۱۸۶)

بله مسئله متنازع فيها بيننا و بين المنكرين مسئله د دعاء بعد السنة ده او بله وړه جزئيه د عاء بعد الجنازة ده ددې دواړو مينځ کې به ضمني ضمني فاتحه خواني او د مړي په کور کې مړي ته دعاء کول مخکې د صلوة الجنازة نه هغه به هم ثابت شي .

مخکې له دې نه چې په خپلو مباحثو کې شروع وکړم، نو ستاسو د ذهن خلاصولو لپاره دغه تفصيل ذکر کومه چې کومو ځيزونو کې د بدعت د راتلو امکان شته او کومو ځيزونو کې بدعت نه شي راتلې .

او که راشي هغه بدعت مذمومه نه دي زمونږ او ستاسو اصولين مأمور به لره دوه معروف قسمونه ذکر کوي چې يوه مأمور به مؤقته ده او بله مأمور به مطلقه عن الوقت ده کومه مأمور به چې مطلق عن الوقت وي هلته توقيت د شارع نه، نه وي چې شارع توقيت نه دي کړې نو توقيت تعين او تعين د توقيت دلته لازم شو په مکلف باندې او کوم چې مأمور به موقته ده هغلته يو طرف ته امر شوې وي .

ثانياً د امر د تعميل او د امتثال وقت متعين وي په شرعه کې که مکلف له ځان نه دغې مأمور به مؤقتې ته وخت وټاکي نو بدعت لازم شي ځکه کون غير شارع شارع شي اصلاً د بدعاتو د قباحت د ذم او رد لويه وجه داده چې په بدعاتو کې کون غير شارع شارع ګرځيږي دې امت باندې د ځيزونو لازمولو والاذات اله العالمين دي يا محمد مصطفى ﷺ چې دواړه شارعين دي بل هيچا ته ددې اختيار نشته دي چې هغه په امت باندې قوانين لازم کړي نو دا الزام د ما لم يلزم چې فقهاء بدعت ګڼي .

ددې وجه هم داده چې غير شارع شارع ګرځيږي په غير باندې يوه خبره لازمول دا حق د شارع وه او دغه غير شارع نه دي دا حق ددې نه لري چې په چا باندې څه ځيزونه لازم کړي ولو که هغه شيخ د طريقت وي په مريدانو باندې څه ځيز لازمولې نه شي بدون د تعين د شارع نه .

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

که اسباق ورته ورکوي نو دا به درجه د وجوب نه وي مستحب به یې گڼي په دې به د خپل مرید ذهن خلاصوي او مرید چې په هغې دوام امتثال کوي نو په مستحباتو باندې دوام ممنوع نه دي خو عقیده به یې دا نه وي چې دا امر لازم دي نو یو مأمور به موقته شوه.

او بل مأمور به مطلق عن الوقت مأمور به موقته هلته توقیت د شارع نه وي که مکلف بنده ځان نه وخت وټاکي نو غیر شارع به شارع وګرځیږي د قباحت د ذم د علت چې کوم علت دي هغه به مینځ ته راشي.

او کوم چې مطلق عن الوقت ده هغلته توقیتات او تعینات په مکلف وي مثال د پاره مأمور به مطلق عن الوقت لکه تلاوت القرآن، تلاوت القرآن د مأموراتو نه دي: ﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾ کې امر پرې شوې دې توقیت دلته د شارع نه نشته.

نو چې هر کله د شارع نه تعین د وخت نشته نو تعین د وخت د مکلف او ممتثل کار شو چې څوک کله هم تلاوت کوي د کومې سپارې کوي د کوم سورت کوي دې کې بدعت نه لازمیږي که څوک په یو وخت کې تلاوت شروع کړي او د هرې سپارې شروع کړي نو دا به ممتثل د ﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾ ګرځیږي هغه امر باندې دغه کس امتثال وکړو هر چې مرتبه فرضي ددې امر ده او د وجوب ده هغه په داخل الصلوة کې ده.

هر چې خارج د صلوة نه دي نو تلاوت مستحب دي هغه هم دې نه ثابت دي دغه استحبابي امر کې ته ممتثل ګرځیږي که ته هر وخت کې تلاوت کوي که دورځې کوي که دشپې دا مأمور به غیر موقته ده دغه شان ته صدقات دي:

﴿وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾

خیراتونه وکړئ مخکې له راتلو د مرګ نه ستا دا طول زمن د عمریې وګرځوه وخت د اداء د نفقاتو ورځ وي که شپه وي.

هر څوک هر وخت کولې شي چې خیرات وکړي په دې کې بعضې وخت کې صدقه کولو ته که څوک نسبت د بدعت کوي دا ناپوهي د هغه ده په خپلو اصولو باندې ته په مأمور به غیر موقته کې توقیت ستا کار دي څه مأمور به موقتي دي د موقتي لپاره مثال لکه مونځ:

﴿أَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ کې پرې امر شوې دي:

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ کې د شارع له خوا نه تعین د وخت راغلي دغه پنځه وختونه چې شارع ټاکلي دي دې نه اخوا ته بل څوک وخت نه شي ټاکلی که یې وټاکه نو بدعتي دي.

مثلاً اوه (۷) بجې یو څوک د سحر لمونځ کوي نو تپوس ترې وکړه چې وقتي کوي او که قضائي کوي که نوم د وقتي یې اوه (۷) بجو کې د سحر لمونځ ته ورکړو نو دا بدعتي دي کارخو ښه کار کوي مونځ کوي په اوقات مکروهه وو کې هم نه کوي دې وخت کې خو جائز دي ذات کې خو یې څه قباحت نشته دي کنه نو دې وخت کې بیا دا مونځ ولې ناروا شي بدعت دي دي دې شارع له ځان نه شریعت جوړ کړو شارع دا وخت نه دي ښودلي او دې یې بنايي ځکه دا مأمور به موقته وه توقیت د شارع نه وه د بل هیچا توقیت په کې دخل نه لري که یې وکړو نو بدعت لازمیږي.

دغه شان من جمله د هغې نه صوم رمضان دي:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾ سره یې فرضیت دي.

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيَ أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ یا ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ سره تعین د وخت دي که څوک په بله ورځ باندې د رمضان روژه نیسي او وایي داد رمضان په نیت باندې نیسمه دا بدعتي دي اجر نشته بدعاتو کې.

دارنګې حج دي نو حج داد مفروضاتو نه دي:

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾

لیکن: ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ﴾ شوال، ذي القعده او عشر ذي الحجة که دې ایامو نه غیر څوک حج ته لاړ شي او ټول ارکان د حج په ځای راوړي نو دې ممتثل د اتمو الحج نه ګرځیږي بلکې لا بدعتي ګرځیږي.

خلاصه دا چې په مأمور به موقته کې توقیت مکلف ته نه وي سپارلې شوې د شارع نه وي له ځان نه توقیتات مستلزم بدعت لره دي په مأمور به مطلق عن الوقت کې توقیت د شارع نه، نه وي سپارل شوې مکلف ته که هغه په هر وقت ادا کوي بدعت نه لازمیږي که دې اصل پسې څوک لاړ شي نو دعاء بعد سنت کې به هیڅ دلیل ته هم ضرورت پرې پیدا نه شي.

Scanned by CamScanner

هغه مقابل جانب نه به دا تپوس کوي چې دعاء بعد السنة تاسو مأمور به ګڼې که غیر مأمور به ګڼي که وي ویل چې غیر مأمور به ده : ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ سره دعاء مأمور به نه ګرځیدلې ده نو بیا تپوس وکړي چې مأمور به په غټ تقسیم سره په دوه تقسیمه شوې ده مطلق عن الوقت او موقته دا مأمور به موقته ده که مطلق د وقت نه ده که ده وویل چې موقته ده نو توقیت یې د شارع نه ثابت کړه لکه مونږ په مانځه کې په روژه او حج کې ثابت کړو ته په دې کې توقیت د شارع نه ثابت کړه چې د هغه وخت سره جائز شي او د هغې نه اخوا څوک ممتثل د امر د ادعوا ګرځي هغه بدعتي شي که تا نه تپوس وکړي چې ته یې غیر موقته ګڼې او تعمیم د وقت ورته ثابتوي یعنې مطلق یې ګڼې تا سره څه دلیل دي اولین دلیل چې تاسو سره مذکور دي : ﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ دا دلیل د اطلاق دي قبلوم دعاء دعاء کوونکي کله چې ما ته دعاء کوي .

دا اذا د عموم الاوقات لپاره دي دا دلیل ددې شو چې کوم وخت کې هم څوک دعاء کوي رب کریم قبلوي په دعاء کې اوقات مکروهه بیخي نشته دي دا ستاسې د ذهن خلاصولو لپاره مادا خبره وکړه چې د ډیرو خلکو نه مو اوریدلي چې دا بدعت او دا بدعت هسې اصولو کې کوم څیز چې مطلق عن الوقت وي بدعت نه لازمیږي هلته کوه ته که داسې بدعت لازم شي تعلیم القرآن مطلق عن الوقت دي :

خیرکم من تعلم القرآن وعلمه .

او په تعلیماتو باندې او امر موجود دي خو مطلق عن الوقت دي که څوک په کوم وخت کې تعلیم القرآن کوي بدعتي نه دي او که څوک په داسې مطلق عن الوقت کې دلائل غواړي چې نه بالفعل د رحمت عالم نه ثبوت غواړمه .

نو زه به لنډ راتاوشمه وبه وایم چې په ۷:۳۰ بجې د سورة یس تلاوت جائز دي او که نه دي جائز که وایي چې ناجائز دي دا خبره به معقوله وي که غیر معقوله به وي که وایي چې جائز دي او دلیل غواړي نو د رحمت عالم نه به ۷:۳۰ بجو کې تلاوت ثابت کړه سورة یس پریږده مطلق تلاوت ثابت کړه .

Scanned by CamScanner

دغه رنګې د تعليم القرآن اداري په شوال ۲۰ يا ۲۵ شروع کيږي کله دې ته لازنه شي چې دا مطلق عن الوقت دي دلته توقيتات په مکلف باندې دي بدعت نه لازميږي که هسې صوري لفظي يو بدعت دي خو حقيقت کې دا بدعت مذموم مقبوح نه ګڼلې کيږي که دا ونه وايي يو څوک به اعتراض وکړي چې د مدارسو کوم طرزونه دي په شوال کې ۲۰ يا ۲۵ آغازد تعليماتو کوي بدعت دې ګڼې دا مونږ ته د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نه ثابت کړي چې په شوال کې درس شروع کړې وي خو نه يې دي کړي.

دغه شان ماخوستن چې دوي کومې ترجمې شروع کړې دي وکړي اعتراض چې ستا په سنتو او بعد سنة دعاء باندې اعتراض کوي ته د هغه په ترجمې اعتراض وکړه وايي دا ته چې کومه ترجمه کوي دا بدعت ده که وايي چې سنت ده نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نه بعد صلوة العشاء درس ثابت ده هغه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خو به د عشاء مونځ نه وروسته ډير په جلتي تللو ويده کيدو به وخت به يې نه ورکوه بلکې منع يې کړې ده د سمر بعد العشاء نه د ماخوستن نه يې وروسته له خبرو نه منع کړې ده اګر که سمري علمي بعضې محدثين جائز ګڼې خو هسې له ده نه د اثبوت وغواړي چې ماخوستن نه وروسته ترجمه مونږ ته ثابته کړه د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نه بالفعل نه شي ثابتولې.

دغه شعبان کې چې ټول مدارس ترجمه شروع کوي او د رمضان په آخر کې ختموي دې پاره مونږ ته څه ثبوت راکړي په قرونو ثلاثه وو کې اوس ددې ديوبند د زمن نه ديخوا چې ددې ايجاد شوې دې نه مخکې مونږ ته وبنايه نه شي ښودې خو ددې ټولو جواب به دا وي چې مونږ دا مأمور به تعليمات غير موقت مطلق ګڼو او په مطلق کې توقيت په مکلف وي د شارع نه، نو وي په هر وخت چې ته تعليم کوي جائز دي او په هر وخت ترجمه کوي جائز ده په هر وخت کې چې ته مدرسه جوړوي او درس په کې کوي جائز دي څه خلاف دې کې نه راځي.

حکايت :

يو کال زمونږ دلته د مناظرې کورس وه د چارسدې نه يو مولوي صاحب راغلې وه ميلمه وه د لغمان وه ښه مدرس ملا وه د شپې ناوخته بره چت کې شور وه ما د يو طالب نه تپوس وکړو چې څه مسئله ده وايي ميلمه راغلې طالبانو سره يې مناظره شروع کړې زه ورغلم ورسره کيناستم داسې متعصب غوندې انسان وه منونکې هم نه وه هغه بحث هم

Scanned by CamScanner

ورسره فضول وه لکه مناظره وه او بحث یې نه کوه هسې مجادله مکابره وه نو طالبانو ورسره ډیر وخت نه ځان ستړي کړي وه نو ما ورته لنډ وویل چې مولوي صاحب ته دعاء مأمور به ګڼې که غیر مأمور به یې ګڼې ؟

وایي مأمور به یې ګڼم ما ورته وویل چې تا خو به اصول ویلي وي حسامي وغیره دا مطلقه ده که موقته ده ؟

سړي سوچ کې شو وایي څه مقصد دې دي ما وویل مقصد دادی که دا مطلق وي توقیت په ماباندې دي چې زه یې کله هم کوم نو بدعت ولې شو که مؤقته وي توقیت ته وبنایه سړي خو پوه شو که اوس ورته مطلقه وایم دلته خو مې راګیروي وایي دا خو مؤقته ده ما ورته وویل دلیل د مؤقتې راکړه .

وایي نبي اکرم صلى الله عليه وسلم فرمایي چې تاسو کله مسجد ته دننه کیږي نو دا دعاء به کوي او چې را بهر کیږي دا دعاء به کوي تشناب ته ځي داد دعاء کوي او چې رابهر کیږي دا دعاء کوي دا توقیت شو کنه نو ما ورته وویل چې مولوي صاحب دې ته تقید ویلې شي او توقیت ورته نه شي ویلې دا نبي اکرم صلى الله عليه وسلم تمکین بنودلي تعین د مکان یې کړی دی تعین د وقت یې نه دی کړی سوچ پرې وکړه .

وایي نه دا توقیت دی ما ورته وویل توقیت تعین الوقت ته وایي وقت یې نه دی بنودلي مکان یې بنودلي دي ضد یې کوه نو ما ورته وویل چې سحر کې سړی مسجد ته راځي دعاء به څه وي دعاء یې ذکر کړه ما ورته وویل چې بیا د شپې راځي څه دعاء ده وایي همدغه به وي .

ما ورته وویل چې ماز یګر راځي وایي همدا به وي ما ورته وویل تمکین دی که توقیت نه دی که توقیت واي نو د ورځې به یوه دعاء وه د شپې به بله دعاء وه کنه دا خو یې مکان بنودلی چې دې مکان کې دا دعاء وکړي البته تقید ورته ویل کیږي دده مطلق یې تقید وشو خو په توقیت سره نه په تمکین سره مکان یې معین شو .

بیا یې شور جوړ کړو ما ورته وویل چې زه تا نه تپوس کومه دعاء جائز ده که نه ده جائز که جائز وي دا طالبانو سره چیړ ولې کوي وایي نه دا جائز نه ده ما ورته وویل غیر جائز دا

وايي هاو ما ورته وويل چې خلاصه خو به دې ويلې وي غير جائز هم قسمونه لري : حرام، يې هم قسم دي ، مكروه يې هم قسم دي دا يې كوم قسم دي .
وايي دا مكروه ده ما ورته وويل چې د مكروه زمونږ شريعت تعريف ښودلې فقهاء د مكروه څه تعريف كوي وايي چې دليل ظني كې نهي ثابتوي ما ورته وويل دليل ظني څه شي ته وايي وايي خبرِ واحد ته وايي ما ورته وويل مونږ ته وښايه نهي مكروه ته وايي دليل ظني باندې نهي غواړي نهي مونږ ته وښايه .
بيا يې توپونه شروع كړل چې دا نبي عليه السلام نه ده كړې ما ورته وويل چې دا نه كول وجودي دي كه عدمي دي وايي دا عدم دي ما ورته وويل چې دليل موجد د شي ته ويل كيږي وجود د شي ، شي لره فرعه ثبوت د مثبت له وي ته بل ته په يو شي وجود وركوي خپله خو به عدمي نه وي كنه عدم څنګه دليل ګرځوي دليل خو داسې يو شي وي چې هغه بل ته ثبوت وركوي نو خپله به څنګه ثبوتي نه وي وجودي به نه وي نو دليل پيش كړه وجودي دليل پيش كړه دا مه وايه چې دا نبي عليه السلام نه ده كړې .
ما ورته وويل چې څه دا پيش كړه چې يو صحابي ويلې وي چې نبي عليه السلام دا عمل نه دې كړې دا وښايه مونږ ته روايت العدم پيش كړه چې يو صحابي د عدم روايت كړې وي دا روايت العدم عدمي نه دي دا وجود لري خپله او يو عدم الرواية دي چې په يو څيز كې روايت نه وي دا عدم محض دي عدم محض له سره دليل نه شي كيدلې ځكه وجود نه لري چې وجود نه لري نو دعوى به څنګه ثابتوي .
بيا ډير خفه شو وايي تاسو ميلمنو ته هم دا عزتونه وركوي دا كوي هغه كوي په بل اړخ باندې لاړ سم لغمان چل وه لغماني وه نو ما ورته وويل چې ګوره شور تا جوړ كړې وه ته ځان ته عالم وايي مدرس وايي دا طالبان دي ددوي عقائد خرابوي او راځي زمونږ اداري ته مونږ خو اوس هم ډير قدر در كړو كه دا بل څوك وي نو مونږ پرې كوتكونه اچول ما ورته وويل چې ته ډير خوشحاله شه مونږ ستا ډير قدر كړې .
بيا څه وخت وروسته په چارسده كې د دستار فضيلت جلسه وه هلته لاړمه سرډيرو كې جلسه وه دغه مولوي صاحب چا خبر كړې وه هغه علاقه كې چيرته به وه نو راغې چې كله راغلو نو وجود يې لړزيدلو رپيدلو د غصې نه او شونډې هم ښوريدلې او زه خو ورته متوجه

Scanned by CamScanner

ومه چې سړي خو هغه زړه غصه په ما سره وي خو داسې ورو ځان رانزدې کوي او د دوډۍ په وخت کې راغلو ما سره خوا کې کیناستلو .

وايي صيب اعتراض نه کومه خو ځان پوهه ومه وجود يې همغسې رپيدلو نو ما ورته وخندل ورته مې وويل ځان لږ کنټرول کړه وکړه خير دې دا خو علمي خبرې دي ما او تا به يې کوو سره نو رعب نور هم پرې راغلو او لړزه يې زياته شوله وايي چې د علم غيب خبره تاسو کوي او ملا علي قاري صاحب ليکلي دي چې مخلوق ته څوک علم غيب ثابتوي کافر کيږي د بحث خپله طريقه وي نو ما خو له ده سره مناظره نه کوله هسې دې مي غلي کوه .

ما ورته وويل دا کفر امرِ قطعي دي که ظني دي وايي قطعي دي ما ورته وويل چې امرِ قطعي په څه ثابتيږي وايي دليل قطعي باندې ما وويل قول د ملا علي قاري دليل قطعي دي ستا په نزد چې کفر پرې ثابتوي سړي بيا غصه شو توپونه يې شروع کړل وايي ته ملا علي قاري نه مني ما وويل ګوره زه يې منمه خو په الوهيت نه .

وايي ته ملا علي قاري صاحب نه مني ما ورته وويل نه يې منمه پيغمبر يې نه منمه ته خو ما نه تپوس وکړه چې زه يې کومه رتبه کې نه منمه زه يې منمه يو مقلد فقيه او تقليد د مقلد غټ هلاکت دي چې څوک د مقلد تقليد کوي دده خپله خبره چې قال ابو حنيفة په کې نه وي قال ابو يوسف په کې نه وي ما ته هيڅ اهميت نه لري زه خو دده مقلد نه يمه زه خو د احنافو او د حنفيت ټول مقلد يمه .

وايي نو څه دليل تا سره په دې باندې ما ورته وويل چې د خالق سوا بل هيچا ته هم دغه علم ثابتول شرک دي وايي چې هاو ما ورته وويل :

﴿وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا﴾ .

زاد المسير کې ابن عباس صاحب ترجمه کوي اى علم الغيب ، مونږ خضر عليه السلام ته علم غيب ورکړې وه ما وويل دا خضر عليه السلام خالق نه وه مخلوق وه علم غيب قرآن کريم ورته ثابت کړي او د علماء معنى ابن عباس رضي الله عنه په علم غيب سره کړې .

په زاد المسير کې ۱۹ تفاسيرو همدغه معنى کړې په علم غيب کې به يې زه پيش کومه خو دې ځاى کې د زاد المسير د ابن عباس رضي الله عنه قول ورته پيش کړو سړي ډير ګرم شو وايي چې نه مونږ به د ملا علي قاري صاحب قول نه څه جواب کوو مونږ خو احناف يو کنه ما ورته

Scanned by CamScanner

وویل ته وړیسې روان یې جوابونه تړي نه کوه زه وړیسې روان نه یم نو جواب څه د پاره وکړمه.

ما ویلې دي چې ملا علي قاري صاحب دا بنه خبره کړې ده البته تا ضد وکړو عناد دې وکړو تا اول نه وویل ځان پوهه ومه وروسته دې شور جوړ کړو او خلک دې نور هم په ځان خبر کړه نو ما هسې ستا علم اندازه کوله چې ستا دغه علم دې تول تا سره ما بحث نه کولو.

په دې موضوع د ملا علي قاري صاحب قول ته الحمد لله مونږ ښکلې محمل لټوو د هغه مقصد علم ذاتي کلي دې هغه داسې وایي که چا دعوی وکړه چې زه په غیبو پوهیږمه داسې الفاظ هغه وایي نو دلته نفي د علم غیب ذاتي کلي ده یو سړي ځان ته علم خپل ثابتوي عطاء من الله یې نه ګڼي دغه.

او چې کوم عطاء من الله یې د هغې مینځ کې ډیر څیزونه توسط کې راځي د جبریل عليه السلام د وحي امکان شته تلقي بالقلب من الله شته رؤیا منام حسنه په کې شته فراست شته، شرح صدر شته ډیرو طریقو باندې د هغې حصول کیږي.

او بیا په اکبرپوزه کې زما څه دوستان وه هغوي ته یې ویلي وه چې ما خو له ده سره مناظره وکړه زه یې ورته یاد کړي ومه په علم غیب مسئله کې او بیا یې له ما نه معافي وغوښتله او معافي په آخره کې ده غوښتې وه او ما ته یې وویل چې ستاسو ډیره ښه رایه ده او زما خوښه شوله دا الفاظ یې آخره کې وویل.

Scanned by CamScanner

المبحث الأول : الاستدلالات من القرآن الكريم :

(۱) دليل سورة بقرة آيت نمبر ۱۸٦ :

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ يا رسول الله صلى الله عليه وسلم كله چې تپوس كوي ستا نه عباد زما باره كې په لفظ د أقريب ربنا فنناجيه ام بعيد فنناديه نو جواب وركړه : ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ نو دُعا كې جهر نه خفيه افضل دي :

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ دليل د دې دي اجتماعي دعاء كې چې خلك پرې آمين ووېلې شي جواز شته دي د رفعې قبلوم دعاء د دعاء كوونكي .

﴿إِذَا دَعَانِ﴾ كله هم چې ما ته دعاء كوي .

تاسو كه قرآن عظيم الشان وګوري :

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾

دې ځاى سره به تاسو ته وقف په نظر راشي استحبابي ﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ دا وقفونه ولې راغلل دا خو هم لويو امامانو لګولي دي وقف لازمه چې كوم ځاى كې راشي نو هغلته اكثراً مقولة العبد د مقولة الله نه بيله شوې وي كه څوك ونه دريږي نو تمام مضمون خرابيږي .

او وقفونه استحبابي چې دي هغلته كله چې په دې ثاني كې احتمالات كثيره وي نو دوي وقف استحبابي كوي يا كيدې شي داد ما سبق سره تړ شي او كيدې شي جدا شي او كله وقف استحبابي د وجې د تعدد د نزول نه وي د غه مخكې د وقف نه شان نزول يو وي د وروستني شان نزول جدا وي .

د شان نزول د تعدد د وجې نه دوي په مينځ كې وكړې لوستونكي پوهـ كړي اشارت وركړي چې دلته څه بله مسئله كې نازل دي دې ځاى كې دا وقف په دغه معنى شوې دي ولې ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ﴾ د دواړو متكلم باري تعالى دي فَإِنِّي قَرِيبٌ فَإِنِّي أُجِيبُ دعوة الداع، بيا څه ضرورت دي وقف لره مقوله خو نه جدا كيږي يوه مقوله ده د باري تعالى نه .

Scanned by CamScanner

دا شان نزول جدا دی هغه شان نزول عطاء ابن ابي رباح اول شان نزول دا دی چې د أبي بن کعب په روایت سره :

قال قال المسلمون یا رسول الله أقریب ربنا فنناجیه ام بعید فنناديه . فأنزل الله تعالی :

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ (تفسیر در المنثور جلد ۲ صفحه ۲۶۰)

واخرج وکیع و عبد بن حمید و ابن جریر و ابن المنذر وابن ابي حاتم عن عطاء بن ابي رباح: انه بلغه لما انزلت .ده ته دا روایت را رسیدلې دي چې هر کله نازل شو :

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ هغه آیت نازل شو چې سورة غافر ۶۰ نمبر آیت دي.

قالوا : صحابه کرامو رضي الله عنهم عرض کوي :

لو نعلم اي ساعة ندعوا . کاش چې مونږ پوهـ شوې واي چې خالق نه کوم وخت کې دعاء کوو د تعین د وخت سوال یې وکړو .

فنزلت : ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ﴾ الی قوله : ﴿يَرْشُدُونَ﴾ نو دغه تکړه په کې نازله ده چې : ﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ کله هم چې ما ته دعاء کوي .

اوس شان نزول ته گوري :

لو نعلم أي ساعة ندعو؟ . کاش مونږ ته معلومه وای .لو شرطي نه دي لو تمنائي دي جزاء نه غواړي .

لو نعلم أي ساعة ندعو؟ . کاش مونږ ته معلومه وې چې کوم ساعت به مونږ دعاء کوو دا علم کاش را کړل شوې وای جواب راغې :

﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ قبلوم دعاء د دعاء کوونکي اذا دعان کله هم چې ما ته دعاء کوي صحابه کرام سائلین د تخصیص الوقت دي آیت کې جواب د تعمیم الوقت نو آیت دلیل ددې شو چې دعاء د مطلقاتو نه ده په وقت کې .

دغه شان نزول چې د أي ساعة ندعو سره دا نازل شوې دي تفسیر ابن کثیر جلد ۱ صفحه ۵۰۶ کې نقل کړې ابن جریر طبري جلد ۳ صفحه ۲۲۴، فتح القدیر د شوکاني جلد ۱ صفحه ۲۴۳، تیسر العلي القدیر لاختصار تفسیر ابن کثیر جلد ۱ صفحه ۱۹۸ کې ذکر کړي .

Scanned by CamScanner

شان نزول مې ددې لپاره ذکر کړو چې تاسو ته طریقه د اخذ واضحه شي چې دا دوي سوال کړې دي چې مونږ کله دعاء کوو تخصیص غواړي توقیت غواړي آیت کې تعمیم دي اطلاق دي چې وقت دې ته نشته دي ، کله هم چې تاسو کوي رب کریم به یې قبلوي په استجماع د شرائطو سره چې اودس بهتر دي قبلې ته ناسته بهتره ده رفع د ایدیو عند الصدر په کې ده توسلات دي په صلحاو باندې صفائي د باطن ده له محرماتو نه ډیر څیزونه دي چې هغې سره به قبلیږي چې هغه نه وي نه به قبلیږي .

تاسو چې دا زیر بحث ګرځوي د منکرینو سره او دا ایات استدلال کې پیش کوي نو طرز او طریقه د اخذ به ستاسو دا وي دا ایات چې پیش کوي مقابل جانب نه به تپوس کوي رب کریم فرمائي :

﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾

وایي ددې ترجمه راته وکړه هغه نه تپوس وکړه قبلوم دعاء د دعاء کوونکي کله چې هم ما ته دعاء کوي نو اوس وایي تا نه تپوس کوم بعد السنة او بعد الجنازة یې قبلوي او که نه.

که وایي چې نه یې قبلوي استثناء وبنایه مونږ ته چې بل آیت یا نبي عليه السلام یا بل چا استثناء کړې وي چې دا دوه وختونه مستثنی دي دې وخت کې نه قبلوي اوس وایه چې قبلوي او که نه که وایي چې قبلوي یې نو بدعت څنګه شوه او که وایي چې نه یې قبلوي استثناء وبنایه مونږ ته .

طریقه د استدلال به مو داسې وي که خپل ددې زماني مشائخ یې درته پیش کړه هغه ته وایه تا استثنی د مطلق نه وکړه او استثناء د مطلق نه تقید د مطلق وي ولې مطلق خو عام شي کل افرادو ته بعد السنة او بعد الجنازة ته هم دا عام شو ته چې ترې استثناء کوي حصر د مطلق دې وکړو تر بعضې افرادو حکم دي شامل نه کړو تر بعضې افرادو دا تقید د مطلق شو او تقید د مطلق نه دي مګر نسخه د مطلق د حکم ده د بعض افرادو نه او نسخ د مطلق قطعي به کیږي په قطعي باندې وایه د رستمي او د بشاوري په قول باندې نسخه څنګه کوي دا دې کوم اصل راوړو ددوي په قول هم چیرته نسخه کیږي .

دې به وایي نه ، چې صیب دا خو عام دی ، عام نه څنګه دلیل نیسي ورته وایه تا خو اصول الشاشي قدري هم نه ده ویلې اول د استدلالاتو نه کتاب الله ، کتاب الله لره شل اقسام

Scanned by CamScanner

دي خاص دي عام دي مشترک مؤول دي نو دا عام دليل دي کنه که عام دليل نه واي نو څنګه قرآن کريم د اقسامو مستدلو وو نه عام ګرځوي.

دا خاص عام مشترک مؤول داد تمام قرآن کريم اقسام نه يادوي چې ته په قصص د موسى عليه السلام کې هم دا جوړ کړي دا ۵۰۰ آيتونو کې دا قسمونه جوړ دي په ثناء کې دا نه جوړيږي په قصص کې نه جوړيږي دا په څه شي کې جوړيږي کوم چې ترغيبات د عقائدو ورکوي چې زياته حصه په دې لړيدلي ده په هغې کې دا نه جوړيږي دا چې کوم دي په احکاماتو کې دي کوم آيتونه چې په احکامو کې نازل دي هغوي کې قرآن کريم شل (۲۰) قسمه کيږي حقيقت مجاز ظاهر نص محکم الخ

دويم دليل: پاره ۳۰ سورة انشراح آيت ۷-۸: ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ۷ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ ۸﴾ کله چې فارغه شوې نو ځان سترې کړه **فانصب** معنى **فاتعب** او رب کريم ته خپل ميلان او رغبت پيدا کړه.

اله العالمين عجيب ذات دي بس اجمال کوي د خلکو اندازه لږوي چې خلک او س څه کوي ځکه قرآن عظيم الشان نه اخذ کول داد عقلاو کار دي **وللعاقل تکفيه الاشارة**، اشاره ورته بس وي او کم عقل ته کوتک وي کوم چې حمقاء دي پرې نه پوهيږي هغوي ته يې جهاد فرض کړې وای کوتک پسې را واخلي: ﴿جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ منافق ته يې باللسان را واخله او کوم چې عقلاء دي هغوي ته اشاره بس ده.

اذا فرغت. چې کله فارغه شوې.

فانصب. نو ځان سترې کړه **فاتعب**.

اوس دا يې ونه ښودل چې د څه شي نه فارغه شوې دا يې هم ونه ښودل چې ځان په څه شي کې سترې کړه کله چې فارغه شوې ځان سترې کړه مفسرين کرام **فراغت من امور الدنيا** او سترتيا په امورو د دنيا کې دا خو بالکل نه مرادوي.

ولې ځکه باري تعالى د شان نه په داسې أوامرو باندې امر بعيد دي هغه دې سره امر نه کوي دا معنى ونه کړي اذا **فرغت** چې د تاتکي چلولو نه فارغه شوې **فانصب** په روټې خوړلو کې ځان سترې کړه، امکان خو شته د دې تاويل خو هيڅ نه دي مراد دا تاويل ځکه د شان د

Scanned by CamScanner

باري تعالى سره دغه شانته امر بعيد دي چې هغه دې خلکو ته په دنياوي کارونو کې د ستړتيا امر وکړي نو هغه نه دي مراد نو فراغت به هم له امورو د آخرت نه وي او ستړتيا به هم په امورو د آخرت کې وي هغه مراد شو .

يا لا أقل فراغت به له امورو د دنيا نه وي او ستړتيا به په امورو د آخرت کې وي دا هم مراد کيدې شي لکه بعضې مفسرينو اخيستي اذا فرغت ، چې کله فارغه شوې له امورو د دنيا نه ، فانصب ، ځان ستړي کړه په عباداتو کې چا دا اخيستي دي تړې نه ، چا ويلي دي : اذا فرغت ، کله چې فارغه شوې له جهاد نه نو فانصب ، ځان ستړي کړه په ذکر کې وغيره دعواتو کې .

چا ويلي اذا فرغت چې فارغ شوي من الصلوة فانصب ، فاتعب في الدعاء ، ځان په دعاء کې ستړي کړه دا چې بعضې مراد دي او بعضې نه دي مراد ټول مراد کيدې شي خو دغه ديني تاويل به اخلي مونږ دغه ځاى کې دغه تاويل نه اخذ کوو .

چې کوم چا دا تأويل کړي : اذا فرغت من الصلوة فاتعب في الدعاء ، چې د مونځ نه فارغه شوي نو دعاء کې ځان ستړي کړه مونږ دې ځاى نه استدلال لرو دا تأويل منقول دي له عبدالله بن عباس او د امام قتادة او د ضحاك نه دوي نه منقول دي تفسير ابن جرير الطبري جلد ٢٤ صفحه ٤٩٧ دغه ايات تأويلاً را اخلي :

اختلف اهل تأويل في تأويل ذلك فقال بعضهم معناه : اذا فرغت من صلواتك فانصب الى ربك في الدعاء وسله حاجتك . نو ستړي کړه رب کريم ته ځان په دعاء کې کله چې فارغ شوي له مانځه نه .

دارنګې په صفحه ٤٩٨ کې بيا ذکر کوي : د حضرت قتادة روايت پيش کوي :

اذا فرغت فانصب الى ربك فارغب . قال أمره اذا فرغ من صلواته ان يبالغ في دعائه .

حضرت قتادة رضي الله عنه فرمايي چې کله مونځ نه فارغيږي مبالغه في الدعاء به کوي په دعاء کې به ښه کوشش کوي .

Scanned by CamScanner

همدغه تاويل تفسير قرطبي هم ذكر كړي دي جلد ۲۰ صفحه ۱۰۸ او دا يې منسوب كړي حضرت ابن عباس رضي الله عنه ته :

قال ابن عباس وقتادة فاذا فرغت من صلاتك فانصب اى بالغ في الدعاء وسله حاجتك.

او تفسير الدر المنثور ذكر كړي : جلد ۱ صفحه ۵۸۵۶ .

تفسير الكشاف ذكر كړي جلد ۴ صفحه ۷۷۴.

تفسير اللباب لابن عادل جلد ۱ صفحه ۵۳۰۶ .

تفسير الماوردي جلد ۶ صفحه ۲۹۸ .

او په تفسير ماوردي كې دغه مذكوره صفحه كې دا هم زيات كړي دي :

وفيه قال الضحاك . نو ضحاك هم پرې قائل شو .

تفسير النسفي جلد ۴ صفحه ۴۰ ، او تفسير ابي السعود جلد ۷ صفحه ۳۰ ، احكام القرآن للجصاص جلد ۵ صفحه ۳۷۳ ، غريب القرآن لابن قتيبة جلد ۱ صفحه ۵۲۴ ، دې ټولو دا ذكر كړي .

دارنګې سورة المؤمنون پاره ۲۴ آيت نمبر ۶۰ دا دوه آيتونه دي كې پيش كومه چې د دعاء په كولو باندې وروسته د فراغت د مانځه نه هم امر شوې دې دعاء په عامة الأوقات كې چې شرائط يې پوره وي رب كريم يې قبلوي اوس دا خبره چې څوك دعاء نه كوي د هغوي باره كې قرآن عظيم الشان كې ذم شته د كولو باره كې څوك ذم نه شي ښودلې ، او دارنګې دعا والا پسې چې څوك مسخرې كوي د هغوي د پاره قرآن عظيم الشان كې ذم شته خود كولو د دعاء والا ذم قرآن عظيم الشان كې څوك نه شي ښودلې .

د سورة مؤمن ۶۰ نمبر آيت پاره ۲۴ :

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾.

هغه كسان چې هغوي كبر كوي له دعاء زمانه عن عبادتي عبادت دلته په معنى د دعاء سره دې ځكه مخكې ترې دعاء ذكر ده : ان الذين يستكبرون عن عبادتي ، هغه كسان چې كبر

Scanned by CamScanner

کوي د دعاء زما نه، سيدخلون داخل به شي جهنم ته داخرين، خوار او ذليله.

نو متکبر د دعاء نه د هغوي باره کې وعيد راغلې دې دوي به يو وخت کې بعد السنة او بعد الجنازة نه منله اوس په کې اهل حديث بعد الفرض ته هم بدعت وايي هغه هم نه کوي بيا به يې يو وخت کې اجتماعي او انفرادي خبره کوله اوس تاسو جمله اهل حديثو ته متوجه شي انفرادي دعاء هم نه کوي بالکلية دعاء نه کوي نه يې ځان ته کوي او نه يې په جمع باندې کوي دا هسې مخکنې بانې وي د دوي.

دارنګې سورة المؤمنون ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰ نمبر آيتونو کې جهنميان او اشقياء چې جهنم ته ګذار کړې شي رب کريم د هغوي حکايت عبادو ته دنيا کې کوي چې د دوي حال به څه وي.

﴿قَالَ اخْسَؤُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ﴾ له طرفه د باري تعالى نه مالک د جهنم به جهنميانو ته وايي کوري شي بعيد شي ژور کوز شي په دې جهنم کې.

﴿وَلَا تُكَلِّمُونِ﴾ ما سره خبرې مه کوي، سوال زاري هم مه کوي دا اشقياء چې جهنم ته لاړ شي رب کريم دوي ته اوس علت وايي چې تاسو مې دې جهنم ته ولې راوستي.

﴿إِنَّهُ﴾ شان دا ضمير شان کړه.

﴿كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي﴾ وه يوه ډله د عبادو زما نه.

﴿يَقُولُونَ﴾ چې ويل به يې دغه دعاء:

﴿رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ﴾ دا دعاء ده دا دعاء يې ويله.

﴿فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا﴾ ونيوه تاسې دغې دعاء والا په مسخرو باندې دومره مسخرې مو وکړې.

﴿حَتَّى أَنْسَوْكُمْ﴾ چې د دوي د استهزاء ياد ويسته تاسو نه.

﴿ذِكْرِي﴾ ذکر زما.

﴿وَكُنْتُمْ﴾ او وې تاسو.

﴿مِنْهُمْ﴾ دې دعاء د ذکر والا پورې.

Scanned by CamScanner

﴿تَضْحَكُونَ﴾ خندا کاني به مو کولې .
دا عمل هغه زمانه کې مشرکینو کړې وه چې د مؤمنانو مانځه او دعاء دې پورې استهزاء کړې وه دې زمانه کې چې مونږ څو مره ګورو دې علاقات جاتو کې همدا طرزاو طریق دعاء پورې د استهزاء او داعیینو پورې د ضحک چې کوم دي د دغه منکرینو د دعاء کار دي که اشاعتیان دي او که اهل حدیث دي او که نور دي .
تفسیر روح البیان جلد ٦ صفحه ۷۸ کې ددې ترجمه کوي :
فاتخذتموهم سخريا اي مهزوًا بهم اي اسكتوا عن الدعاء . او چې پاتې شول له دعاء نه .
بقولكم ربنا الخ . په دې قول دا دعاء نه کوي .
لانكم كنتم تستهزؤن بالداعين بقولهم ربنا آمنا الخ دې دعا والا پسې تاسو مسخرې کولې .
وتتشاغلون حتى انسوكم . تر دې چې یاد ویسته دي استهزاء .
فإن انفسهم ليست سبب الانساء ذكري . ضمیر د انسو خو دوي ته راجع دي دې داعیینو ته خو هغه سبب د یاد ویستلو . انساء ، نه جوړیږي بلکه استهزاء د هغوي چې کوم ده سبب ددې جوړه شوه .
اي ذكركم اياي والخوف مني والعمل بطاعتي من فرط اشتغالكم باستهزائهم ﴿وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ﴾ وذلك غاية الاستهزاء .
دارنګې ۱۹ پاره سورة الفرقان آیت نمبر ۷۷ :
﴿قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا﴾
څه کوي په تاسو باندې رب ستاسې که چیرې نه وایي دعاء ستاسې تاسو هیڅ اهمیت نه لرلو نو عذاب به یې دربانذې راوستلې وه دا چې نه یې راولي داد داعیینو برکت دي .
نچوړاو خلاصه دا شوه چې د بعد الصلوة استدلال لپاره قرآن کریم نه د اذا فرغت فانصب نه به استدلال کیږي او د دعاء د تعمیم د پاره ، اجیب دعوة الداع اذا دعان نه به استدلال

Scanned by CamScanner

کیږي او دا چې مسخرې څوک دعا والا پسې کوي د هغوي د پاره دغه وعید کافي دي که څوک د خالق نه یریږي او دا ایات واوري نو کله به هم دعاء والا پورې مسخرې ونه کړي.

المبحث الثاني :

الاستدلالات من الاحادیث النبویة :

دې کې مونږ سره چند مباحث دي :

(۱) اولاً : الدعاء بعد الصلوٰة مطلقاً باب لګوو ، د مانځه نه وروسته دعا په دې کې به د منکرینو دغه پرچار ختم شي چې هغوي د خلکو ذهن کې دا اچولې چې ګنې اسلافو یا احادیثو کې د مانځه نه بعد د دعاء څه ذکر نشته.

اوس مونږ ګورو چې څومره روایاتو کې مانځه نه بعد دعاء باره کې قولي، روایات یا تعلیمات د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ یا د صحابه وو افعال موجود دي دغه وخت کې به دوي سره چون چرا کې فقط دا خبره پاتې شي چې دا په هیئت الاجتماع وه که په انفراد وه نو بل باب به ولیږي په دعاء بهیئة الاجتماع باندې چې هیئت الاجتماعي دعاء څه جرم نه ده هغه ځان ته جائزه ده او بل باب ولګیږي په تثلیث د دعاء باندې په تکریر د دعاء ثلاثاً باندې نو دعاء بعد الصلوٰة مطلقاً اول باب شو په دغه باب د احادیثو کې :

صحیح مسلم جلد ۴ صفحه ۲۰۷۳ بیروت چاپ :

حدثنا سعید بن أزهر الواسطي حدثنا ابومعاویة حدثنا ابومالك الأشجعي عن ابیه قال

کان الرجل إذا أسلم علمه النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصلاة.

کوم یو کس به چې ایمان راوړو نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ به د مانځه چل وروښوده.

ثم أمره أن یدعوا بهؤلاء الکلمات.

امر به یې ورته وکړو مونځ چې وکړي نو بیا دعاء کوه په دې کلمو سره.

اللهم اغفر لي وارحمني واهدني وعافني وارزقني.

Scanned by CamScanner

دا حديث مونږ ته دا ښايي چې رحمت عالم اعرابو لره په وقت د تجديد د ايمان کې اولين تعليم په عمل کې د صلواة ورکړي خو د صلواة سره يې د دعاء چل هم ورښودلي مونځ کوي خو دعاء به هم کوي .

دارنګې حلية الاولياء جلد ۳ صفحه ۲۰۹ تاسو الحمد لله ټول علماء ياستي چې کوم يو حکم يو مستحب يو سنتو ته شامل شي ثابت شي هغه حکم بيا په دې سنتو کې عام وي په مانځه کې د فرضو او سنتو يو څه فرق شته په اداء کې باقي د سنتو په درميان کې څه فرق نشته دي سنت بيا ټول په يوه طريقه ادا کيږي .

مثلاً که تاسو د سحر د سنتو نه بعد دعا ثابته کړي نو دا دليل د دې شو چې د سنتو رواتبو نه بعد دعاء جائز ده ځکه د سحر سنت هم د رواتبو نه دي کنه او دا تخصيص په کې نشته دي چې د سحر سنت د مانځه نه مخکې جائزه ګڼمه او که د مانځه نه وروسته وي ناجائز به وي نو فرق يې څه شي دي سنت ټول يو حکم کې پراته دي کنه لا اقل که د فرضو نه بعد شي او دليل د سنت نه بعد پرې نيسي دليل به تام نه وي خو که د سنتو نه بعد ثابت شي که هر سنت وي د نورو سنتو حکم به همغه وي تهجد سنت دي د هغې نه بعد ثابت شي د سنتو کل حکم پرې ثابت دي .

د اختر مونځونه عندهم سنت دي اګر که عندنا واجب دي د دوي په نزد سنت دي د هغې نه بعد چې دعاء ثابته شي د کل سنتو حکم پرې ثابتيږي سنت ټول په يو حکم کې وي که داسې ونه کړي نو زه چيلنج ورکومه ټولو منکرينو ته چې د ماښام په مانځه کې په سنتو کې د فاتحې لوستل جائز دي که ناجائز دي که وايي چې جائز دي او لازم دي ما ته داسې خاص ځای کې وښايه د ماښام سنتو کې که بل کې يې ښايې زه به انکار کومه ترې نه وايم چې د ماښام کې وښايه نو دا خو هر يو سنتو کې چې يو سرې ضد او عناد کوي دا باني جوړيږي او جمله دين نه به انکار راشي بيا خو چې هر کله په يو سنتو کې مسئله ثابته شي دا د کل سنتو حکم وي بيا :

عن داؤد بن علي بن عبد الله بن العباس عن ابيه عن جده رضي الله عنه قال بعثني العباس الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فاتيته ممسيا وهو في بيت خالتي ميمونة رضي الله عنها .

Scanned by CamScanner

فرمايي نبي عَلَيْهِ السَّلَام ته خپل پلار حضرت عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وليږلم ما بنام وه د ميمونې بي بي رَضِيَ اللهُ عَنْهَا په کوټه کې نمبر وه او زما خاله وه .

قال فقام رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يصلي من الليل . داد شپې مونځ دي .

فلما صلى الركعتين قبل الفجر .

د صبا يې سنت شول نو چې کله يې دا مونځ وکړو .

قال . وي ويل :

اللهم اني أسئلك رحمة من عندك تهدي بها قلبي وتجمع بها شملي وترد بها الفتي وتلم بها شعثي وتصلح بها ديني وتحفظ بها غائبي وترفع بها شاهدي .

دا دعاء يې وکړه د سحر د سنتو نه بعد دعاء ثابته شوه دا دعاء بعد السنة ده د نبي اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه بالفعل او حکم د سننو واخد وي دغه فرق په دې کې چې دي سنت سره منم او دې ته نه منم دا تعصب دي .

سوال : د هرې مسئلې دعوى کۀ مونږ ته وښودلې شي چې مونږ به يې څنګه پردو .

جواب : ما يو وخت کې دا کورس مناظره په طرز او طريق د مناظرې باندې به درس کولو فان قيل کۀ داسې ووايي نو داسې به وي داسې يو طرز به وه بيا دې زبيريه جامعه کې زمونږ څه شاګردان وه اهل حديث هم دې کورس کې داخل وه هغوي دا چل ياد کړې وه نو بيا به يې زمونږ طالبان په کې راګيرول بيا ما ورته ويل دلائل به وايمه او بعضې خاصو مسئلو کې لکه تقليد چې هغه ډير زير بحث ده مدارسو کې هغه بيا په هغه طرز بيانومه دعوى پردمه دعوى کې مباحثه څنګه په څه طريقه کيښودل کيږي په هغه طرز به يې بيانومه خو هره مسئله کې آسانه طريقه تاسو ته د بحث داده چې يو په مقابل جانب مدعي ثابتوي هغه به تا ته ډيرې چغې وهي دعوى دې څه ده .

وايي زه غريب سړي يمه ستا په قول بدعتي يمه او ستا په قول لا علم نا پوهه يمه، مقلدين تاسو علماء هم نه ګڼي تاسو خو مجتهدين يې پوهان يې قرآن او حديث باندې عالمين يې تاسو راته دا مبارکه رايه لږ واضحه کړي ستاسو څه رايه ده .

Scanned by CamScanner

که هر څو مره په تاراتاویږي خو ته به په نرمه ده نه رایه را او باسي چې ستا څه رایه ده دُعاء بعد السنة جائز ګڼي او که ناجائز سوال به داسې کوي بدعت بدعت ناجائز ګڼي که ناجائز خلاصه خو موږ ویلي کنه أمور یا جائز وي یا ناجائز وي بدعت خو چې ووایي بدعت کې خپله پنځه قسمونه دي بیا به هلته یوه ګینته چیر کوي چې دا کوم بدعت دي هغه مه چیره جائز ګڼي که ناجائز که جائز وي مسلمه که ناجائز وي.

وایه صاحبه لږ رتبه ورته ورکړه کومه درجه کې ناجائزیې ګڼي کفریې ګڼي که شرک یې ګڼي که حرام یا مکروه یې ګڼي درجه ورکړه ورته په هر شي یې چې قول وکړو کولې نه شي ګوري.

ما څو ځایونو کې دوي راتینګ کړې دي بیا چې هوښیار وي ځان او باسي خو که بیا یې هم قول وکړو چې مکروه ده نو په دغه وخت پږ دي بیا دعاء بعد السنة مکروه ده بس هغه وبالله مناظره بیا نور چون چرا ورسره مه کوي ورته وایه صاحبه د مکروه یو شرعي تعریف راته وکړه شرعي تعریف خو ورسره نه وي اهل حدیث به لږ تنګوي.

وایي دا مکروه دي هغه به وایي هاو وایه چې دا مکروه په شریعت کې څه ته ویل کیږي شرعي تعریف د مکروه څه دیّ ماثبت بدلیل ظني نهیه هلکه دا فقهاء کړې دي تقلید لازمیږي مشرک کیږي دا مه کوه قرآن او سنت کې د مکروه تعریف راته وښایه، مکروه څه ته وایي ښودې یې شي درته چې اصول ونه مني فقه ونه مني تعریفات به د کومه کړي حرام به په څه پیژني مکروه به څه ته وایي فرض به څه ته وایي واجب سنت به څه ته وایي دا خو ټول ائمه وو ښودلي کنه دا چې نه مني نو دا یو څیز هم بیا نه شي منلي بس ناجائز به ټول کفر مکروه په یو شان ناجائز ګڼي بیا رتبه په کې نه شي جوړولې.

او په جائزو کې به فرض واجب او مستحب ستا په نزد یو شان وي بیا دا اوس معقول دین دي که غیر معقول دین دي خپله پرې پوهیږي نو وایي د مکروه شرعي تعریف راته وکړه نو نه شي کولې دلته به هم راګیریږي وایي څه عرفي اصطلاحي تعریف د فقهاء وکړه راته ما ثبت بدلیل ظني نهیه وایي دا ظني دلیل عندك څه شي دي قول الفقیه ظني دلیل جوړیدلې شي نه شي جوړیدلې قول الصحابي جوړیدلې شي نه خبر واحد د نبي عَلَيْهِ السَّلَام مرفوع حدیث به

Scanned by CamScanner

وي متصل به وي منقطع به نه وي معضل معلق به نه وي ضعيف به نه وي صحيح السند به وي يا به لغيره وي يا به حسن لذاته وي يا به لغيره وي دا ځلور د مقبولاتو نه وي او خبر واحد به وي حتى کې عزيز او مشهور هم په دې کې داخل دي .

ما په اصولو کې ويلې وه چې حديث په دوه قسمه ده متواتر خبر واحد خبر واحد بيا په درې قسمه دي مشهور دي عزيز دي غريب دي مشهور چې درې درې سند باندې ورسوي بيا هم خبر واحد دي بيا هم مفيد د علم ظني دي د علم قطعي نه دي ماثبت بدليل ظني نهيه دا مکروه ده بس ته نور قلار کينه او ده ته وايه چې اوس ما ته بناية دعاء بعد السنة ته دې مکروه ويلي دليل ظني باندې نهي غواړي ته يې هم داسې تعريف کړه ظني دليل کې نهي وبنايه پيدا به يې کړي درته چې ورکړي چيلنجونه او قيامت هم راشي رابه وړي يو دليل په نهي کې نه شي ښودلي درته چې ښه دي ستړي کړو .

وايي پريږده د صحابي قول کې نهي وښايه هم زه يې منم اګر که دليل ظني نه دي زه يې منم وښايه چې نه يې شي ښودلي اربعة ائمه وو کې د يو امام په فقه کې را ته نهي وښايه هم درسره منمه يې اسلاف فقهاء پريږده متاخرينو فقهاء کې را ته نهي وښايه .

خو ۱۲۰ کاله مخکې تصنيف دې خوا نه ځکه د ديوبند او بريل نزاع راغلې ده دې نه دې خوا دليل دي نه منمه هر بحث کې به ۱۲۰ کاله نه دې خوا کتاب ورسره نه منې دلته ضد او عناد راغلي ډيرې خبرې د بريل له ضده ديوبند ناجائزې کړې دي او ډيرې خبرې د ديوبند له ضده بريل ناجائزې کړې دي دا تعصبات سره شوې دي کوم کار چې ديوبندي کړې که سم کار وي هم بريلوي ورسره نه دي منلې کوم کار که بريلوي کړې که هغه سم کار وي هم ديوبندي ورسره نه دي منلې نو دا يوه غټه نزاع جوړه شوې دې امت کې تفرقه ده .

نو دغه طريقه باندې بحث ورسره جوړ کړه ته به کيني دلايلو ميدان ته به هغه وغورځوي که بيا يې مکروه ثابت نه کړي شو تا نه يې دلائل غوښتل واي ته ووايه چې دعاء بعد السنة مکروه نه ده بيا دعوى زه پږدم دلائل به زه وايمه اوس خو زه سائل يمه ته مدعي يې او که دا يې درته ويلي چې دليل په نافي باندې وي نه په مثبت باندې وايي د ځان نه لګيا يې دا اصل راته وښايه دليل په مثبت وي نه په نافي .

که دا خبره یې درته وکړه دا خبره نشته په کتبو کې خبره داده چې دلیل په مدعي وي نه په سائل ته مدعي جوړ شوې یې کنه دلیل په تا دي اوس ته د حکم ایجابي نه یې د حکم سلبي مدعي یې دعاء بعد السنة لیس بثابت یا غیر جائز دا دعوی ده کنه خو صرف ایجابي نه ده سلبي ده ته ددې دعوی مثبت یې زه سایل یمه او دلیل په تا باندې دي چې بنه دي ستړې کړو او دې ته دې جوړ کړو چې بس ما ثابته نه کړې شوه .

څه وایي چې ثابته دې نه کړې شوه نو دعاء بعد السنة مکروه نه ده شرک کفر حرام خو دي هسې هم نه دي وزته ویلي مکروه دي ویلي وه مکروه نه ده ناجائز به یا حرام وي یا کفر یا شرک وي یا مکروه چې دا مکروه هم نه شوه نو خپله غیر جائز نه شوه نو چې غیر جائز نه شوه نو جائز خپله شوه ما ته د دلیل څه ضرورت دي څه خپل کار کوه نو چې غیر جائز نه دي جائز خپله شوه کنه دواړه خو نه شي جمع کیدلې او که غیر جائز وي رتبه ورکړه ثابت یې کړه .

نو هغه روایت د ابن عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ چې د سحر سنتو نه بعد نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ دعاء کړې ده صحيح ابن خزيمه جلد ۲ صفحه ۱۶۵، مسند بزار جلد ۱۱ صفحه ۳۹۴، المعجم الكبير للطبراني جلد ۹ صفحه ۱۵۱، دعوات الكبير للبيهقي جلد ۱ صفحه ۵۱ کې را اخيستي دي او روايت د ترمذي چې کوم راغلې دي بيروتي چاپ جلد ۵ صفحه ۴۸۲ کې هغې کې د سحر د سنتو ذکر نشته صلواة مطلق راغلې نو هغه کې تهجد هم داخل شو :

عن ابن عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ انه كان ربما بات عند النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فكان النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذا فرغ من صلواته جلس فدعاء بهذا الدعاء اللهم اني اسألك ان تهب لي .

خو چونکې دعاء همغه دعاء ده دا دې هم حمل شي په بعد سنن باندې .

امام بيهقي په جلد ۱ صفحه ۵۱ کې باب لګوي : **باب الدعاء بعد الفراغ من ركعتي السنة قبل صلواة الفجر** ، د سنتو د فجر نه بعد دعاء باندې باب لګوي بيا دا حديث ذکر کوي :

دا رنګې حلية الاولياء جلد ۴ صفحه ۲۳۵ معراج ته نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ روان وو موسی علیه ته ورسیدلو :

فأتيت على رجل قائم يصلي . راغلو یو شخص ته ولاړ دې مونځ کوي .

فقال : من هذا معك يا جبرئيل ؟

Scanned by CamScanner

مونځ يې چې خلاص کړو دا څوک دي يا جبرائيل عليك السلام.

قال هذا أخوك محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرحب بي و دعا لي بالبركة. مرحبا يې راته

وويل او دعاء يې راته وکړه.

دا دې مونځ وشو د مانځه نه وروسته دعاء ده او انبياء عَلَيْهِمُ السَّلَامُ خواص دي که عوام

ټول وګوره دنيا نه چې لاړ شي مکلفات ختم شي فرض ختم شو ځکه چې کوي نوافل وي نو دا

دعاء بعد النوافل ده او د نوافلو او د سنتو يو حکم دي.

و قال سل لأمتك اليسر قال فقلت من هذا يا اخي يا جبريل قال هذا اخوك موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ.

نو موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ د نفلو نه بعد دعا کړې ده.

دا رنګې د ضحى مونځ د سنتو نه دي، حلية الاولياء جلد ۸ صفحه ۳۲۶:

عن أنس بن مالك رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قال كنت مع رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في سفر فصل السبحة

ثماني ركعات. ۸ رکعته د ضحى لمونځ يې وکړو نوافل.

فقال لما انصرف. کله يې چې مونځ خلاص کړو.

إني صليت صلاة رغبة ورهبة وسألت ربي ثلاثاً. درې سوالونه ترې وکړل.

فاعطاني اثنتين ومنعني واحدة. را يې کړه درې او منع يې کړو يو.

سألت ربي أن لا يبتلي امتي بالسنين ففعل. هغه درې معلوم دي چې زما امت په قحطي

مه هلاکوه.

وسألته أن لا يظهر عليهم عدوهم ففعل. زما په امتيانو باندې دشمن مه غالب کوه په

دائمي طريقه ففعل.

وسألته أن لا يلبسهم شيعاً فأبى علي. او دا سوال مې وکړو چې دوی خپلو کې سره ټوټه

کوه مه انکاريې رانه وکړو قبوله نه شوه نو دلته د ضحى د مانځه نه وروسته دعاء شوې ده او

دې دعا ګانې شوې دي نبي اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کړي او دا نوافل دي حکم د نوافلو واحد دي.

دا رنګې حلية الاولياء جلد ۲ صفحه ۳۰۱:

Scanned by CamScanner

عن أنس ابن مالك رضي الله عنه قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا سلم من صلاته . كله به چې نبي عليه السلام سلام وګرځوه .

ومسح جبهته بيده اليمنى . تندي مبارک به يې په ښي لاس باندې مسحه کړو .

وقال بسم الله الذي لا اله الا هو الرحمن الرحيم اللهم . وروستې طويله دعاء ده ما اختصار کړې دي بيا به يې دا دعاء وکړه نو دا دعاء ده بعد التسليم سلام به يې چې وګرځوه نو دعاء به يې کوله ددوي هغه جزيه پرې باطليږي چې دوي بالکل د سلام نه بعد نن صبا د دعواتو منکر دي دې روایاتو سره ددوي څه چون چرا نشته سوا ددې نه چې وايي به دا انفرادي ده اجتماعي به وروسته راشي باب پرې لګوم .

دارنګې دعاء لابن فضيل جلد ۱ صفحه ۱۹۶، ۱۴۶ :

حدثنا ابن فضيل حدثنا العلاء بن المسيب عن ابيه جاء رجل الى عبدالله بن مسعود . ابن مسعود رضي الله عنه ته يو شخص راغې .

فقال اني لا اصل الى امرأتي . بي بي ته رسيدګي نه شم کولې کيدې شي نوي وَاده يې کړې وه .

قال له توضأ ثم صل ركعتين . اودس وکړه دوه رکعته لمونځ وکړه .

ومُرها ان تصلي خلفك . او بي بي ته هم امر وکړه چې تا پسې وروسته مونځ وکړي دا نوافل دي .

فاذا فرغت من صلاتك . چې مونځ نه فارغ شوې نو دا دعاء وکړه :

اللهم بارك لي في اهلي وبارك لاهلي في وارزقني منهن وارزقهن مني اللهم ما جمعت بيلنا فاجمع بيننا في خير واذا فرقت ففرق في خير .

نو دا تعليم ورکول دي د مانځه د نفلو او خپله بي بي ځان پسې ودرول دي او د هغې نه بعد دعاء ده چې خاوند او ښځه به دواړه د دغې نفلي مونځ نه وروسته دعاء کوي په شريکه .

دارنګې مسند احمد جلد ۳ صفحه ۳۲۴ :

Scanned by CamScanner

حدثنا حسن حدثنا ابن لهيعة حدثنا ابو الزبير عن جابر ان رسول الله ﷺ قال اذا ثوب بالصلوة فتحت ابواب السماء واستجيب الدعاء .

اثابت د مانځه چې کله وشي د اسمان دروازې خلاصې شي دعاء ګانې قبليږي که دا ثوک وايي چې دعاء خو مطلق ده هر وخت يې کوه دغه وختونه دي ولې خاص کړې دي د مانځه نه وروسته وغيره ځکه چې دې وخت کې دعاء ښه قبليږي اقامت چې وشي د اسمان دروازې خلاصې شي .

دا رنګې حلية الاولياء جلد ۳ صفحه ۵۴ دې حديث ته لږ متوجه شي چې دا څومره صريح دي په دعاء بعد الصلواة کې :

حدثنا احمد بن خالد بن مسرح الحراني حدثنا معلل بن نفيل الحراني حدثنا محمد بن محصن العُكاشي حدثنا الاوزاعي قال سمعت سليمان بن حبيب المحاربي يقول سمعت ابا امامة الباهلي يقول قال رسول الله ﷺ اذا اقيمت الصلاة فتحت ابواب السماء واستجيب الدعاء .

اقامت چې وشي د آسمان دروازې خلاصې شي دعاء قبليږي .

فاذا انصرف المنصرف من الصلاة . چې کله مونځ کوونکې راګرځيدونکې له مانځه نه راوګرځيږي .

ثم لم يقل . او دعاء ونه کړي چې :

اللهم أجرني من النار . اللهم ادخلني الجنة . اللهم زوجني من الحور العين . دري دعاء ګاني وشوې يوه طلب د خيرات وشوه دويمه اجتناب د شرونو نه وشوه او دريمه مطالبه د حاجاتو شوه .

دا پنجپير ملا چې وه دا ډير مداري وه چالاکه وه نو مايې يو کيسه اوريدلو نو هغې کې خندا ګاني کړې وې دې اهل سنتو پسې نو بيا په دې خندا ګانو کې دې ته راغلې وه وايي اخوند به ودريږي يو دعاء به وکړي نخرې کوي وربسې بيا به وايي وايي دعاء خير لکه هغه اخونان اواز کوي کنه نو هلکه هغه مخکې دې وايي د شر دعاء کړې چې اوس د خير دعاء

Scanned by CamScanner

کوي نو دا تعصب دي مخکې هم د خير وه دا هم د خير ده هغه خير اخروي دي دا خير دنيوي دي فرق وکړه کنه هغه اخروي خير وه اوس دنيوي خير غواړي دغلته درې دعاګانې دي کله چې منصرف د مانځه نه رواګرځيږي.

ولم يقل: او ونه وايي دا دعاء چې: **اللهم اجرني من النار، اللهم ادخلني الجنة، اللهم زوجني من الحور العين قالت النار.** نو اور ورته وايي دا دعاء نه کولو والا ته اور وايي جهنم پرې آواز کوي:

يا ويح هذا. يا هلاک شي.

اعجز أن يستجير الله من جهنم. عاجز دې دا سړی چې د جهنم نه پناه وغواړي د خداى تعالى نه پناه وغواړي د جهنم نه.

وقالت الجنة. جنت هم پرې آواز وکړي.

يا ويح هذا. اى هلاک شي.

اعجز أن يسأل الله الجنة. عاجز دي له دې نه چې وغواړي له خداى تعالى نه جنت.

وقالت الحور العين. حور عين د جنت نه پرې اواز وکړي.

يا ويح هذا. يا هلاک شي.

اعجز أن يسأل الله ان يزوجه من الحور العين.

عاجزه يې ددې نه چې د نکاح د حور العين سوال دې کړې واي دا صريح په دې کې چې مونځ کوي نو دعاء کوه چې دعاء نه کوي:

اذا انصرف المنصرف من الصلوة ولم يقل.

ګوري درې دعاګانې دي نچوړ به يې څه وي.

اللهم اجرني من النار، استعاذه ده له شرونو نه.

وادخلني الجنة. طلب دي د خير اخروي.

وزوجني من الحور العين.

Scanned by CamScanner

دا هم اخروي طلب دي خو تعلق تريو څه نفساني امورو لري نو دا دري واړه بيا پرې آوازونه کوي دا به څوک وښايي چې چا دعاء وکړه جهنم پرې آواز کوي چې هلاک شي او يا جنت پرې آواز کوي چې هلاک شي نه.

اذا انصرف المنصرف من الصلاة ولم يقل، دعاء يې ونه کړه نو دا دعاء به کيږي.

دا حديث سنن الكبرى د نسائي را اخيستي جلد ۹ صفحه ۳۳، مسند ابي يعلى را اخيستي جلد ۴ صفحه ۱۳۶ کې معجم الكبير د طبراني را اخيستي جلد ۷ صفحه ۱۰۹، معجم الاوسط را اخيستي جلد ۹ صفحه ۸۳، مسند الشامي را اخيستي جلد ۲ صفحه ۴۱۰، موجبات الجنة د ابن الفاخر الاصبهاني جلد ۱ صفحه ۵۳، باب لږوي: باب في حال من ينصرف في الصلوة ولم يسأل الله الجنة، حال د هغه چا بيانومه چې مونځ وکړي راوګرځيږي او دعاء د جنت ونه کړي دده حال څه دي نو حال يې هغه دي چې کوم بيان شو.

دارنګې الدعاء للطبراني جلد ۱ صفحه ۱۶۷:

حدثنا محمد بن الفضل السقطي حدثنا سعيد بن سليمان عن ابي حازم عن سهل بن سعد رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ساعتان تفتح فيهما ابواب السماء.

دوه وختونه دي د آسمان دروازې په کې خلاصوي.

ويستجاب فيهما الدعاء عند الأذان بالصلاة وعند الصف في سبيل الله عزوجل. چا دا مختص کړي فقط تر آذانه او څه فقهاء دا عام ګڼي دغه ټول وخت د مانځه پورې چې دغې کې دعا قبليږي زمونږ له هغه ځای نه استدلال دي.

دعاء د پاره درود شريف لوستل ضروري دي دليل پرې دغه حديث مبارک دي جزء بي بي يوه زنانه ده هغې ليکلې دي تفسيريې ليکلې دي جلد ۱ صفحه ۴۵:

حدثنا ابو علي اسماعيل بن العباس بن محمد الوارق ببغداد حدثنا الحسن بن عرفة العبدي حدثني الوليد بن بكر ابو خباب عن اسلام الخراز عن ابي اسحاق السبيعي عن الحارث عن علي عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ما من دعاء الا بينه وبين الله عزوجل حجاب.

داسې دعاء نشته مګر مينځ دده او د خدای تعالی کې څه حجاب وي.

Scanned by CamScanner

حتى يصلي على محمد صلى الله عليه وسلم . تر دې چې درود ووايي .

فاذا صلى على محمد صلى الله عليه وسلم انخرق الحجاب واستجيب الدعاء . دعاء قبوله شي .

واذا لم يصل على النبي صلى الله عليه وسلم لم يستجب الله الدعاء . خداى تعالى دعاء نه قبلوي نو درود لوستل ورسره ضروري شول .

امين الله بشاوزي وهابي فتاوى ليكلي د بريلويانو مشركينو نبنې يوه نبنه يې داده چې امسا به ګرځوي بله نبنه يې داده پټكي به يې په سر وي همسا د ټولو انبياو سنت دي .

﴿ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا ﴾ . هغه د موسى عليه السلام حالات ښكاره دي پټكي د نبي عليه السلام نه متعددو آحاديثو كې ثابت دي او بيا وايي دغه فتاوى كې چې امام به :

﴿ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ ﴾ ووايي او مقتديان به يې درود وايي داد بريلويانو مشركينو نبنه ده آخر كې وايي دوي پسې مونځ نه كيږي دا ددوي فتاوى ده او دا يې انصاف دي احاديث څه وايي چې درود ونه وايي نو دعاء دې نه قبليږي او دې وايي چې درود وايي نو بريلوي مشرك درنه جوړيږي .

دارنګې شرح د ابن بطال جلد ١٩ صفحه ١٢٦ :

وروي عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال وضعت الصلوة في خير الساعات . مونځونه چې وضع شوي په بهترين وختونو كې وضع شوي .

فاجتهدوا في الدعاء دبر الصلواة . د مانځه نه وروسته په دعاء كې كوشش كوي د دبر اطلاق مخكې د سلام نه هم كيدې شي او بعد هم كيدې شي .

دارنګې سنن ابي داود جلد ١ صفحه ٥٦١ :

حدثنا ابو عوانة عن عثمان بن المغيرة الثقفي عن علي بن ربيعة الاسدي عن اسماء بن الحكم الفزاري قال سمعت علياً رضي الله عنه يقول كنت رجلاً اذا سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم حديثاً نفعني الله منه بما شاء أن ينفعني واذا حدثني أحد من اصحابه استحلفته فاذا حلف لي صدقته قال وحدثني أبو بكر وصدق أبو بكر رضي الله عنه انه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ما من عبد يذنب ذنبا.

Scanned by CamScanner

داسې بنده نشته چې ګناه وکړي.

فيحسن الطهور. اودس ښکلې کړي.

ثم يقوم فيصلي ركعتين. دا فرض نه دي غير فرض دي.

ثم يستغفر الله الا غفر الله له. نفلي مونځ وکړي او د هغې نه بعد دعاء وکړي مګر خدای تعالی به بخښنه ورته کوي.

دارنګې ابي داؤد جلد ۱ صفحه ۴۹۹ رحمت عالم ﷺ فرمايي:

الصلاة مثنى مثنى. دا فرضي نه يادوي نوافل غير فرضي دي مونځ دوه دوه ركعته دي طريقه يې داده:

ان تشهد في كل ركعتين. هر دوه ركعتو کې به کيني تشهد به کوي.

وأن تَبَاءَسَ. عاجزي به کوي.

وتمسكن. او ځان به فقير حسابوي.

وتقنع بيديك. اى ترفع. اوچتوي به لاسونه.

وتقول. ته به وايې:

اللهم اللهم فمن لم يفعل ذلك فهي خداج. چا چې دا کار ونه کړو مونځ يې ناقص دي.

اوس ګډدا څوک حملوي د سلام نه په مخکې دعاء نو داد چا مذهب دي چې د سلام نه مخکې په دعاء دې په رفع د لاسونو قائل شي د هيچا مذهب هم نه دي.

د تقنع بيديك لاسونه به اوچت کړي ددې جملې نه معلوميږي چې داد سلام نه وروسته ده مونځ به وکړي او فرض هم نه دي نوافل دي دوه دوه ركعته دي سنت دي.

فمن لم يفعل ذلك. که دا کار چا ونه کړو.

فهي خداج. نو مونځ يې ناقص دي.

دا حديث سنن دار قطني را اخيستې جلد ۲ صفحه ۲۸۹ کې سنن الكبرى د بيهقي را اخيستې جلد ۲ صفحه ۴۸۸، دارنګې المعجم الكبير د طبراني جلد ۱۳ صفحه ۲۲۹:

Scanned by CamScanner

عن عبدالله بن نافع بن العمياء عن ربيعة بن الحارث عن الفضل بن العباس رضي الله عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: الصلاة مثنى مثنى تشهد في كل ركعتين وتضرع وتخشع وتمسكن وتقنع بيديك يقول ترفعها الى ربك.

لاسونه دې اوچت کړي:

تستقبل بوجهك وتقول يا رب يا رب فمن لم يفعل ذلك فهو خداج.

تستقبل بوجهك. مخ ته به دا لاسونه مخامخ کړي بطون د لاسونو به مخ ته شي او وايي به يا رب يا رب يعني دعاګانې به کوي.

دا حديث مشكل الاثار جلد ۳ صفحه ۱۲۴، دارنګې مسند احمد بن حنبل جلد ۲ صفحه ۴۴۲، د حضرت ابوهريره رضي الله عنه روايت مذکور دې.

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من لا يسأله يغضب عليه. څوک چې د خالق نه سوال نه کوي خالق په غضب وي هغه ته.

دا عام دې ځکه چې هر څوک سوال نه کوي هغه په کې داخل دي ټولو افرادو لره عام دي يو ځاې کې عامه دعاء شروع ده او يو څوک دعاء نه کوي هغه دغه حکم کې داخل دي هغوي عاجزي کوي خپل خالق ته او دا کس يې نه کوي.

دا تبليغي حضرات هم داسې وي دوي به امام پسې و دريږي مانځه نه بعد هغه پاځيږي سنتو ته او دې به شروع وي سبحان الله الحمد لله دې ته به نښتې وي او ايات کرسي به وايي نور خلک به سنت کوي دومره شيخ نه دي چې دې دومره ذاکر دي دا فقط هغه وروسته دعاء بهيئت الاجتماع چې کيږي هغې نه ځان پټوي چې وروستو له هغو سره ګير نه شمه.

چې کله امام او خلک دعاء ته لاسونه پورته کړي او دعاء شروع شي نو دې به ودريږي سنتو ته بيا دده ضمير دادى مونږ ورته بدعتيان ښکارو دې چې دا قبلې ته مخامخ بعد الفرض ناست دي ځان سني ګڼي مونږ به وروسته د حضرت عمر رضي الله عنه فتوى پيش کړو چې جلوس سلام نه بعد مخامخ قبلې ته دا بدعت دي دا ځاي پريږده بهر ته چيرته لاړ شه ته چې دې صف کې ناست يې قبلې ته مخامخ او دا طول مکث کوي دا بدعت دي.

Scanned by CamScanner

دې ته فقهاء مکروه وايي حضرت عمر فاروق رضي الله عنه ورته بدعت وايي نو خپله په بدعاتو کې اخته دي او ځان بيا متبع سنت ګڼي او مونږ ورته بدعتيان ښکارو.

دارنګې الدعاء للطبراني جلد ۱ صفحه ۲۹، انس ابن مالک رضي الله عنه راوي دي:

عن النبي صلى الله عليه وسلم فيما يذكر عن ربه عزوجل.

دا حديث قدسي شو:

يا ابن آدم إنك ان سألتني أعطيتك وان لم تسألني غضبت عليك. اي بني آدم که ته غواړې در کومه يې که نه يې غواړې درته په غضب باندې يمه.

عموماتو کې دوي داخل دي ورته داسې استدلال کوه دا دواړه حديثين ضم کړه او پيش يې کړه چې څوک دعاء نه کوي خالق ورته په غصه وي حديث مونږ پيش کړو ته مونږ ته دا جزيه وښايه چې څوک بعد السنة او بعد الجنازة څوک دعاء کوي او خالق ورته په غصه وي که داسې خاص نه شي ښودلې عام وښايه که څوک دعاء کوي نو رب ورته په غصه وي لکه مونږ چې عام ښايو چې دعاء څوک نه کوي خالق ورته په غصه وي هغه ته او چې څوک يې کوي:

اجيب دعوة الداع اذا دعان، په هغه رحمت نازليږي دا چې دعاء لپاره ثناء او درود ويل مخکې لازمي دي.

سنن الترمذي جلد ۵ صفحه ۵۱۶ بيروتي چاپ دا معروف حديث دي ټولو کتبورا اخيستې دي، فضالة بن عبيد يې راوي دي.

قال بينا رسول الله صلى الله عليه وسلم قاعد اذا دخل رجل فصلى فقال اللهم اغفر لي وارحمني. دې ځاى کې اګر که بعضې محدثين دا را اخلي چې داد تشهد دعاء ده محدثين دي فقهاء دي په قول يې اعتماد په کار دي خولږ سوچ هم ورکې په کار دي چې دوي دا خبره سلام نه په مخکې دعاء حملوي دې وروستنې جواب ته ګوري او مخکنې الفاظو ته سوچ نه کوي:

اللهم اغفر لي وارحمني اذ دخل رجل فصلى. را داخل شو يو سړي پس مونځ يې وکړو.

فقال. پس وې ويل:

Scanned by CamScanner

دا فاء د څه د پاره وي د تعقیب مع الوصل لپاره وي کنه ما وویل چې محدثین دا په قبل السلام حملوي چې ده تشهد کړې او هغلته یې درود نه دي ویلې دعاء یې کړې ده نو نبي عَلَيْهِ السَّلَام راغو بنتې طریقه یې ورته ښودلي ده.

خو زه وایم که دې الفاظو ته وکتلې شي یواځې هغې پورې خاص کول نه دي په کار دا په بعد السلام هم حملیدلې شي څنګه:

اذ دخل رجل فصلی. مونځ یې وکړو.

فقال. پس وي ویل نو دا فاء د تعقیب مع الوصل لپاره ده.

دا دلیل ددې دي چې دا دعاء یې د سلام نه بعد کړې ده یو د فاء نه معلومیږي، دویم دا چې تشهد په دعاء کې جهر د هیڅا مذهب هم نه دي هغه خو سرې پټه وایي نو چې پټه یې وایي خلکو ته څنګه معلومه شوه چې درود یې ونه ویلې یا یې ویلې او هر چې د سلام نه بعد دعاء ده په هغې باندې خلک جهر هم کوي کله، بهر حال دواړه دې مراد شي محدثین اخیستې مونږ رد نه کوو.

فقال رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عجلت ایها المصلي. ای مونځ کوونکي جلتي دې وکړه دعاء خو یې کړي وه بیا هم ورته وایي جلتې دې وکړه.

اذا صلیت. کله دې چې مونځ وکړو. فقعدت. پس کیناستې.

فاحمد الله بما هو اهله. ثناء ووایه. وصل علي. په ما درود ووایه.

ثم ادعه. بیا ترې دعاء غواړه. ثم صلی رجل آخر بعد ذلك. بیا یو بل سړي مونځ کوه.

فحمد الله. ګوره دلته هم فاء د تعقیب مع الوصل لپاره ده پس ثناء یې وویله.

وصلی علی النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. درود یې وویل چې درود یې خلاص کړو.

فقال له النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ایها المصلي ادع تجب. غواړه دعاء قبلیږي.

محدثین داد قبل السلام پورې لګوي خو دې الفاظو نه د بعد السلام اخذ کیدې شي چې هغې ته دې هم دا عام شي د هغې نه بعد هم په کار داده چې سړي جلتي ونه کړي هغه شخص خو دعاء کړې ده دوي خو دعاء هم نه کوي منډې وهي، هرولة باب جاري کوي.

Scanned by CamScanner

دارنګې سنن الترمذي جلد ۵ صفحه ۵۲٦ ، حضرت ابي امامة رضي الله عنه يې راوي دي:

قال قيل لرسول الله صلى الله عليه وسلم أي الدعاء أسمع ؟ کومه دعاء ښه قبليږي .

قال جوف الليل الآخر ودبر الصلوات المكتوبات .

دې ځاې نه اهل حديث څه استدلال نه شي کولې ځکه هغوي يې د فرضو نه وروسته هم نه مني خو اشاعتيان وايي فرضو پسې شته دي سنتو پسې نشته دي نو بيا دې ځای نه دليل نيسي له دې نه په څو طريقو تاسې جواب کولې شي :

يوه دا چې دلته تپوس د اي الدعاء أسمع شوې دي کومه ښه قبليږي دا دواړه وښودلې شو اوس دا دليل ددې کيدې شي چې دې دواړو نه اخوا دعاء ناروا ده د اسماعيت وختونه وښودلې شو نو دليل ددې خو نه دي چې دې نه غير په بل وخت کې ناجائزه شوله د شپې دعاء اسمع ده نو دا ددې دليل شو چې د ورځې ناروا ده يا دُبر المكتوبة اسمع شوه نو دا ددې دليل شو چې بعد السنة ناجائزه شوله حديث خو له دې نه ساکت دي کنه دا تعصب محض دي چې يو سړې دې نه استدلال کوي په عدم جواز د دعاء بعد السنة باندې او که څوک دا استدلال کوي نو زه به دا استدلال وکړم چې جوف الليل ذکر ده جوف النهار ناجائزه ده دا به څنګه استدلال وي نو يو طريقه د جواب داده چې دلته اسماعيت ښودلې شوې ده او دا دليل ددې نه وي چې ګنې بغير ددغه وختونو نه بالکل قبليږي نه نفي د اسماعيت چې راغله نو نفي د نفس قبول خو ثابته شوه .

او دويم دا چې دبر الصلوات المكتوبات داد دُبر لفظ يلې جزء من الشي باندې اطلاق کيږي اګر که دُبرِ اضافي چې واخيستلې شي په معنې د بعد اطلاق کيدې شي اصلاً دُبر يلې جزء من الشي وي هغه وروسته د خوا نه چې د چا نه جزء وي هغې ته دُبر ويلې شي حقيقي معنی يې داده او اطلاق په بعد باندې او بعد السلام باندې حقيقت نه دي مجاز دي .

لکه تاسو د دُبر معنی په يلي جزء من الشي سره وکړې او اشاعتي يې نه مني چې نه دا معنی يې نه ده وايه چې دا معنی يې نه ده نو ته دُبر لرې او که نه يې لرې که نه يې لرې وايې نه خو څه بله بلا يې او که لرې يې نو دا ستا نه جزء دي او که نه دي که نه د صدر بې بيا نو غوندې

Scanned by CamScanner

توپ دي ځان پورې تړلي دي خو يلي جزء من الشيء ته دُبر ويلې شي كنه چې د وروسته خوا نه وي او جزء وي دا دبر دي نو دبر الصلوة المكتوبة د سلام نه مخكې چې كومه دعاء كيږي هغې ته شامله ده :

اللهم ربنا آتنا في الدنيا حسنة الخ او لكه په نورو حديثو كې مذكورې دعاګانې شته دي هره دعاء چې وي دغه وخت نبي اكرم صلى الله عليه وسلم بنودلي دي چې دا دعاء اجوبه ده اسمع ده دلته بنه قبليږي باقي دې نه غير بل وخت ناجائز نه ثابتيږي هغه هم بنه قبليږي خو دا ډيره بنه قبليږي دغه يې مقصد دي .

او دريم تاويل دې دا شي كه د دُبر معنى مجازي واخيستلې شي په معنى د بعد سره بعد هم بعديت يې حقيقي نه شي اضافي شي نو يا دُبر په معنى د بعد باندې شو بعد حقيقي مه اخله اضافي واخله نو بعد السنة چې دې وكړه هغه بعد الفرض ده دبر المكتوبات بعد المكتوبات يا به يلي جزء اخلي .

هغه ما چې مخكې كومه معنى كړې نو ستا په دعوى دليل نه دي يا او يا به يې مجازي معنى اخلي مجازي معنى د دُبر بعديت دي دغه بعديت يا حقيقي اخلي او كه اضافي دا اضافي واخله ولې چې حديث دعائشې بي بي سره تكراو رانشي چې :

كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا سلم لا يقعد إلا مقدار اللهم انت السلام منك السلام تباركت يا ذالجلال والاكرام .

د ترمذي حديث دي ، نبي اكرم صلى الله عليه وسلم سلام نه بعد قعود نه دې كړې سوا د دغې الفاظو نه او ته ترې دلته دا ثابتوي چې بل ته يې تعليم دا وركړې چې دعاء اجوبه ده نو بايد كړې واي كنه نو تطبيق به دا شي چې دغلته به يا دُبر په قبل السلام حمل شي چې دا د دبر خپله معنى ده يا كه دُبر په معنى د بعديت سره شي نو بعديت يې بعديت حقيقي مه اخله مجازي يا اضافي واخله د بعديت اضافي په بعد السنة باندې اطلاق كيږي .

لكه دا سنت بعد الفرض دي دا دعاء بعد السنة ده نو دا دعاء بعد الفرض شوه كه قبل الفرض شوه خو بعد الفرض شوه كنه خو بعديت حقيقي اتصالي نه دي اضافي دي دغه يوه

Scanned by CamScanner

واسطه ترې نه لرې کړه بعد الفرض خو شوه کنه.

نو که دې درته وابي چې بعديت اضافي نه منم نو ته ورته بيا دليل کې قرآن عظيم الشان نه ۲٦ پاره سورة احقاف پيش کړه د پيريانو حکايت دادی مونږ ايمان راوړې دي هغه پيريان چې قوم ته لاړل دعوت چلوي مونږ ايمان راوړو په څه مو ايمان راوړو په يو کتاب باندې چې نازل شوې دي. من بعد موسى. وروسته د موسى عليه السلام نه.

۲٦ سيپاره کې لفظ د من بعد موسى راغلې دي اوس قرآن عظيم الشان من بعد موسى نه دي که من بعد عيسى نه دي دې باندې اطلاق د من بعد موسى په بعديت اضافي کيږي که بعديت اضافي وانخلې حقيقي اتصالي اخلي.

نو دا بيا من بعد عيسى دي نو دا اطلاق د من بعد موسى پرې څنګه وشو خو عيسى عليه السلام بعد موسى عليه السلام دي قرآن کريم بعد عيسى عليه السلام دي واسطه لرې کړه نو بعد موسى عليه السلام خو صرف بعديت اضافي شو.

دارنګې مسند احمد بن حنبل جلد ۵ صفحه ۳۹:

ان النبي صلى الله عليه وسلم كان يقول في دبر كل صلاة اللهم اني اعوذبك من الكفر والفقر وعذاب القبر.

دا دعاء تاسو ته مخکې ما ذکر کړه چې ډُبر يلې جزء من شيء سره و اخله په قبل السلام يې حمل کړه دا دعاء ټولو کتب الحديث د نبي عليه السلام د سلام نه په مخکې دعاء حمل کړې ده او لفظ د ډُبر په کې راغلې دي دا مې دې لپاره دلته راوړه متصل چې ډُبر په معنی د يلې جزء من الشيء سره په دغه حديث کې مذکور دي.

صحيح دي ډُبر په معنی د بعد هم مذکور دي دبر الصلوة سبحان الله الحمد لله هغه په قبل السلام نه حمليږي خو هغه د ډُبر حقيقي معنی نه ده مجازي معنی ده او د حقيقي معنی حمل چې امکان وي مجاز ته تلل داد چا قول کيدې شي.

هر کله چې سلام نه مخکې دعاء اجوبه باندې ددې حمل کيدې شي څه ضرورت دي چې ته يې مجازي معنی اخلې مجاز ته تلل خو د ضرورت پر بناء وي حقيقت متعذر شي هغه ځای

معنی واخیستل شوه نو اوس مجازي د سره اخیستل کیږي نه . کې سرې مجاز ته ذهاب کوي او جمع بين الحقيقة والمجاز هم زمونږ اصل نه دي چې حقيقي

دارنګې عمل اليوم والليلة جلد ۱ صفحه ۲۲۱ :

اخبرني علي بن محمد المربعي حدثنا ابراهيم بن القعقاع حدثنا عاصم بن يوسف حدثنا قطبة بن عبدالعزيز عن الاعمش عن عبيدالله بن زحر عن علي بن يزيد الالهاني عن القاسم عن ابي امامة قال مادنوت من رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في دبر صلاة مكتوبة ولا تطوع الا سمعته يقول .

نه یم نږدې شوې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته په وروسته د مونځ فرض يا نفل کې مګر ما ترې اوريدلي چې ويل به يې :

اللهم اغفرلي ذنوبي وخطاياي كلها اللهم انعشني واجبرني واهدني لصالح الاعمال والاخلاق فانه لا يهدي لصالحها ولا يصرف سيئها الا انت – دبر الصلاة عقبها – .

معنی یې دا کړې اهل لغتو وروسته د هغې نو دې تولو ځايونو کې دا دُبر په يلي جزء من الشيء باندې حمليږي هغې کې دا دعاء شوې ده .

دارنګې سنن الکبری للنسائي جلد ۹ صفحه ۴۷ :

اخبرنا محمد بن عبدالله بن يزيد قال حدثنا ابي قال حدثنا حيوة بن شريح قال سمعت عقبة بن مسلم التجيبي يقول حدثني ابوعبدالرحمن الحبلي عن الصنابحي عن معاذ بن جبل ان رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اخذ بيده يوما ثم قال يا معاذ والله اني لأحبك .

د حضرت معاذ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نه روایت ده چې یوه ورځ نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ زما لاس ونیوه بیا یې وویل : والله زما له تا سره مینه ده .

فقال له معاذ بابي انت وامي يا رسول الله وانا والله احبك .

زه هم درسره مینه لرم .

قال . رحمت عالم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ورته فرمايي :

Scanned by CamScanner

أُوصيك يا معاذ لا تدعن في دُبر كل صلاة ان تقول. وصيت درته کوم چې مه پرېږده وروسته د هر مونځ نه:

ان تقول اللهم اعني على ذكرك وشكرك وحسن عبادتك واوصي بذلك معاذ الصنابحي. داد حضرت معاذ رضي الله عنه شاګرده وه.

واوصى به الصنابحي اباعبدالرحمن. چې دا دده شاګرد وه.

واوصى به أبوعبدالرحمن عقبة بن مسلم. دا حديث مسلسل شو.

اوس که هغه ځای کې دُبر الصلوة نه اشاعتي ضد کوي او بعديت معنى اخلي او يلي جزء معنى نه اخلي مجازي معنى ته ځي بيا بعديت هم اتصالي حقيقي په معنى اخلي اضافي نه مني نو دا لاندې روايت بيا ورته پيش کړي:

ما دنوت من رسول الله صلى الله عليه وسلم في دبر صلاة مكتوبة ولا تطوع الا سمعته يقول. دلته خو فرضو نه هم ثابته شوه او د نفلو نه هم ثابته شوه د نفلو خو تاسو نه مني هلته چې دُبر په بعديت حقيقي اتصالي اخلي خو دلته هم بيا اخلي کنه. اوس څه کوي قبل السلام باندې حملوي نو دا دري واړه استدلالات ستا او زما استدلال نه بهر شول.

زه يې بعد السنة قائل يم او ته يې بعد الفرض قائل يې او دا په قبل السلام حمل شو که حقيقي معنى نه اخلي مجازي اخلي نو چې مجازي اخلي زه بعد الفرض لره څه نا څه قائل يمه سحر مونځ به مراد وي د ماز ديګر مونځ به مراد وي او دا دوه ساعات خير د ساعاتو دي دعاء په کې اجوبه ده بعد الفرض دي شي خو في دبر صلاة مكتوبة ولا تطوع ته به بيا دې سره څه کوي بيا.

او دې ته به څه محمل ګوري بعدُ خو به بعديت يې حقيقي واخلي اتصالي به واخلي بعد الفرض ته خو ما ځای پيدا کړو بعد السنة ته يې اوس ته پيدا کړه ته خو قائل دې نه يې کنه.

ابن حجر په فتح الباري جلد ۱۱ صفحه ۱۳۴ کې د ابن قيم عبارت نقل کړې دي چې ابن قيم په دعاء باندې رد کړې ابن حجر صاحب وايي چې حنابله او ابن قيم په دعاء رد نه کوي

Scanned by CamScanner

هغه رد په دې کړې دي چې سلام پسې قبلې ته مخامخ طولاني مکث ناروا دي دا مه کوه نو دې د هغه جواب کوي :

وفهم كثير ممن لقيناه من الحنابلة ان مراد ابن القيم نفي الدعاء بعد الصلاة مطلقاً و

ليس كذلك فان حاصل كلامه انه نفاه بقيد استمرار استقبال المصلي القبلة وايراده بعد السلام .

ابن قیم چې دعاء نفي کړې ده په دې قید یې نفي کړې ده چې مصلي قبلې ته مخامخ کیني د سلام نه وروسته او دعاء کوي دا قبلې ته مخامخ ناسته نفي کوي .

واما اذا انتقل بوجهه . مخ راتاو کړي .

او قدم الأذكار المشروعة . يا مخکې ترې نه نور اذکار وکړي .

فلا يمتنع عنده الاتيان بالدعاء . بيا ترې نه وروسته دعاء کول ممنوع نه دي د هغه په نزد .

دا رنګې فتح الباري جلد ۵ صفحه ۲۵۴ :

واستحب ايضاً اصحابنا واصحاب الشافعي الدعاء عقب الصلواة .

موږ امامانو او د امام شافعي رحمه الله شاګردانو دعاء د مانځه نه وروسته مستحب ګڼلي .

دا رنګې صحيح البخاري جلد ۳ صفحه ۵۳ :

حدثنا محمد بن المثنى قال حدثني خالد هو ابن الحارث حدثنا حميد عن انس رضي الله عنه.

دا هغه حدیث دي چې د ام سلیم کور ته نبي علیه السلام تللي وه او نفلي مونځ یې کړې وه او دعاء یې کړې وه په هیئت اجتماعي سره .

عن انس رضي الله عنه دخل النبي صلى الله عليه وسلم على ام سليم فاتته بتمر وسمن . کهجوري او غوړي یې راوړل .

قال . رحمت عالم صلى الله عليه وسلم جواب کوي .

أعيدوا سمنكم في سقائه . غوړي خپل لوښي ته واپس کړي .

وتمركم في وعائه فاني صائم . زما روژه ده .

Scanned by CamScanner

ثم قام إلى ناحية من البيت فصلى غير المكتوبة . بيا پاځيد يو طرف د بيت ته مونځ يې وکړو غير مکتوبه فرض نه دي ګوري دا نوافل او سنن دي .

فدعا . پس دعاء يې وکړه .

لأم سليم واهل بيتها .

دې ځای نه محدثين استدلال کوي چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ام سليم حضرت انس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دوي په شريکه د نفلو نه وروسته دعاء کړې ده دا دعاء بهيئت الاجتماع بعد غير المكتوبة .

دا رنګې صحيح المسلم معرب بيروتي چاپ جلد ۸ صفحه ۱۷۱ :

حدثنا ابوبكر بن ابي شيبة حدثنا عبدالله بن نمير ح . تحويل د سند .

وحدثنا ابن نمير واللفظ له حدثنا ابي حدثنا عثمان بن حكيم اخبرني عامر بن سعد عن ابيه ان رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقبل ذات يوم من العالية . عوالي د مديني منورې باندې وي .

حتى اذا مر بمسجد بني معاوية دخل فركع ركعتين . دوه رکعته لمونځ يې وکړو ګوري دا فرض نه دي نوافل دي سنن دي .

وصلينا معه . مونږ هم ورسره مونځ وکړو .

ودعا ربه طويلاً . اوږده دعاء يې وکړه نبي اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سره د صحابوو مونځ کوي غير فرضي او د هغې نه وروسته دعاء کوي .

ثم انصرف الينا فقال صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سألت ربي ثلاثاً فأعطاني ثنتين ومنعني واحدة .

دغه مبحث چې تير شو په دې کې مونږ دا ثابته کړه چې بعد غير المكتوبة نوافلو نه احاديثو مبارکه وو کې دعوات ثابت دي يا يې تعليم ورکړې يا يې بالفعل دعاګانې کړې دي بس دغه اعتراض به درنه پاتې شي چې يا ره بهيئت الاجتماع نه وه هغه به وروسته راشي .

Scanned by CamScanner

المبحث الثالث :

يكره المكث طويلاً في مصلاه بعد الفرض نحو القبلة :

دا باب په دې لګيدلې چې اشاعتيان مونږ ته دا تبليغي حضرات مونږ چې فرض وکړو نو پاڅيږو ځای بدل را بدل کړو يوه غلطي زمونږ عوامو کې هم شته چې کوم ځای کې فرض وکړي په هغه ځای کې سنت کوي ټول آئمه په دې رد کوي نه امام ته هم په کار دي چې لږ يو خوا بل خوا او خوځيږي مخکې وروسته شي مقتديانو ته هم په کار دي چې لږ يو خوا بل خوا وخوځيږي مخکې وروسته شي مقتديانو ته هم په کار دي چې په خپلو کې ځای بدل را بدل کړي دې باندې ترغيبي احاديث موجود دي نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمايي :

ايعجز احدكم اذا صلى أن يتقدم او يتأخر او عن يمينه او عن شماله يعني السبحة . سنن ابن ماجة جلد ٤ صفحه ٣٥٢.

عاجز دي ستاسو يو کس چې کله د مونځ نه فارغ شي چې بيا نفل او سنت کوي لږ مخکې شي يا وروسته شي عاجز دي له دې نه يعنې مه عاجزه کيږي له دې نه دا خو دومره سخت کار نه دي داسې يو څه ناڅه تقديم او تاخير وکوي ځای بدلوي .

اوس مونږ دا دريم مبحث په دې لږولې دي چې څوک سلام وګرځوي او بيا دې وخت کې دې دا تسبيحات وايي او طول مکث طرف د قبلې ته کوي دا بدعت دي مکروه دي دغه وخت د دې شيانو نه دي خاصتاً امام به دا کار نه کوي ډير امامان داسې دي چې اوږده ناسته کوي دغه ناسته ممنوعه ده هم په فقه حنفي کې هم په احاديثو کې راودي ګرځيږي ځای دې بدل کړي خو دغه ناسته به طولاني فرضو پسې نه کوي متصل .

سنن الترمذي جلد ۲ صفحه ۲۵ پاکستان چاپ جلد ۱ صفحه ۳۷ :

حدثنا احمد بن منيع حدثنا ابو معاوية عن عاصم الأحول عن عبد الله بن الحارث عن عائشة رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قالت كان رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذا سلم لا يقعد الا مقدار ما يقول .

کله به چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ سلام وګرځوه نه به کيناسته مګر په اندازه د دې چې ويل به يې .

اللهم انت السلام ومنك السلام تباركت ذا الجلال والاكرام .

Scanned by CamScanner

همدا روایت مسند اسحاق بن راهویه را اخیستي جلد ۳ صفحه ۷۴۶، مسند السراج را اخیستي جلد ۱ صفحه ۲۷۴.

دې ځای کې یوې جزیې ته متوجهې شي هغه دا چې زمونږ دا سني علماء بعضې په دې ځایونو کې رفع دایدیو کوي لاسونه اوچتوي اللهم انت السلام سره لاس اوچتوي نو دا لاس اوچتول دلته جائز نه دي ولې عام اصول دا دي چې نبي اکرم ﷺ په دعواتو کې لاس اوچت کړي.

۲۴ صحیح احادیث پرې موجود دي په تسبیحاتو ثناء ګانو کې د لاسونو اوچتول نه دي ثابت په ثناء کې به لاس نه اوچتیږي په دعاء کې به لاس اوچتیږي اللهم انت السلام منك السلام تبارکت ذا الجلال والاکرام، ثناء محضه ده دې کې بالکلیه د دعاء څه نشته دي.

که څوک اللهم ته ګوري نو دا خو نداده مقصود بالنداء نشته دي څه غوارې دلته فقط یا الله انت السلام یې یا الله منك السلام سلامتیا ده دا ټول خطاب دي د اله سره.

په الفاظو د خطاب کې ثناء ګانې دي نو چې هر کله دا ثناء محضه ده امکان د دعاء په کې بالکلیه نشته دي او په ثناء ګانو کې رفع د لاسونو ثابته نه ده دې کې به لاس نه اوچتوي په دعاء کې که په احادیثو رفع د ایدیو راشي او که رانه شي ته به بیا لاس اوچتوي بیا هیئت د دعاء دغه ده چې رفع د ایدیو به په کې وي دې سره یو بله جزیه هم ښکاره شوه چې په دسترخوان له ډوډي نه وروسته دعاء کول رفع د ایدیو شته او که نشته دي که چیرته څوک په خپل دسترخوان ناست وي د هغې نه بعد به ستا الفاظ دا وي:

الحمد لله الذي اطعمني وسقاني وجعلني من المسلمین، نو دا ثناء ده دعاء نه ده او په ثناء کې د لاسونو اوچتول ثابت نه دي لاس به نه اوچتوي که چیرته په پردي دسترخوان ناست وي او د هغې نه بعد ا الفاظ وایي:

اللهم اطعم من اطعمني واسق من سقاني وغیره دعوات کوي نو هغه بیا دعاء ده او په دعاء کې د لاسونو اوچتول شته نو بیا لاس په کې اوچت کړه دا یې فرق دي او محضې رانده مقلدین هم ځان نه مه جوړوي چې بس د نور الایضاح په آخر کې څوک دي څه پاڼې یې لیکلي ده هغه ویلي دي آذان پسې دعاء کې د لاسونو اوچتول ناروا ده بدعت ده له ډوډي نه وروسته

Scanned by CamScanner

دعاء کې د لاسونو اوچتول بدعت دي نه يې علت ويلي او هغه غريب هم په مطلب نه دې پوه شوې چې دا ولې نو تاسو ما په علت پوه کړي که چیرته دعاء وه که ثابته رفع هم نه وي د دعاء هيئت دا دی چې لاسونه بداوچتوي او که چیرته ثناء وي بيا به يې نه اوچتوي.

د آذان پسې دعاء کې به لاس اوچتوي او که نه به يې اوچتوي نو هغلته که وګوري: اللهم رب هذه الدعوات التامة والصلواة القائمة تر زياتو الفاظو پورې ثناء ده تغليب د ثناء ته که وګوري لاسونه مه اوچتوه او که چا اوچت کړه ناروا يې مه ګڼه ځکه ات محمد ن الوسيلة دعاء په کې راغلې دي دعاء تکړې ته که وکتلې شي رفع د ايديو ناجائز نه شوه د اصولو خلاف نه شوه بدعاتو کې نه راځي.

دا حديث چې ما ذکر کړو دې نه استدلال علامه سيوطي کوي او علامه سندي يې کوي په سنن نسائي شرحه حاشيه جلد ۲ صفحه ۴۱۴ کې:

ما جاء عن عائشة انه صلى الله عليه وسلم اذا سلم لا يقعد الا مقدار ما يقول اللهم انت السلام ومنك السلام تباركت يا ذالجلال والاكرام يحمل على ان المراد كان لا يقعد على هيئته مستقبل القبلة أو أنه لا يقعد في صلاة بعدها سنة كذا في حاشية السندي على النسائي جلد ۳ صفحه ۸۰.

نو دې وايي چې حلبيري دا په دې باندې چې مراد لا يقعد على هيئته مستقبل القبلة لا يقعد نه دي ناست.

اوس احاديثو کې راځي چې د سحر مونځ نه بعد به ناست وه تر اشراقه پورې هغې سره څه کوي دلته وايي لا يقعد نه دي ناست.

وايي جواب دا دی چې لا يقعد على هيئته مستقبل القبلة. قبلې ته مخامخ نه دي ناست دغو مره به يې ووېل راتاوا به شو.

نو دا امام چې مخامخ طول مکث کوي خلاف راغې که رانه غي د دې سنتو او دا عدم الرواية هم نه دي د دوي په شان دا رواية العدم دي عائشه بي بي وايي دا عمل يې نه دي کړي دا خو دليل دي په دين کې.

ما سره د طالبي په دوره کې يو اشاعتي بحث وکړو ما ورته دا ووېل عدم الرواية او روايت العدم روايت العدم دليل دي خو عدم الرواية دليل نه دي ځکه دا عدمي محض دي

Scanned by CamScanner

وجود غير ته نه شي ورکولې چې دعوی ده وايي زه به وښائم په هدايه کې چې عدم الرواية دليل نه دي ځکه دا عدمي محض دي وجود غير ته نه شي ورکولې چې دعوی ده.

وايي زه به وښايم په هدايه کې چې عدم الرواية به دليل ګرځيدلې وي ما ورته وويل وښايه وايي هدايه ليکي چې د سحر سنت وشي د هغې نه بعد تر فرضو نفل مکروه دي لعدم فعل النبي ﷺ او په عيدګاه کې د اختر د مونځ نه مخکې نفل مکروه دي لعدم فعل النبي ﷺ، دا دواړه الفاظ د هدايې دي لعدم فعل النبي ﷺ.

نو ما ورته وويل په دې دواړو کې روايات شته دي د حضرت علي رضي الله عنه روايت دي چې نبي اکرم ﷺ په عيدګاه کې مونځ نه دې کړي نو دا عدم الرواية شو که روايت العدم دا روايت العدم دي صحابي روايت عدمي پيش کوي چې دا يې نه دي کړي دا خو دين دي دا خو دليل دي په دعاء بعد السنة.

او بعد الجنازة کې دې څوک وښايي چې نبي اکرم ﷺ دا عمل نه دي کړې يا خو دليل دي عدم الرواية دليل نه دي نو يو دا شو چې مستقبل القبلة نه دي ناست راتاو شوې دي دويم دا: انه لا يقعد في صلاة بعدها سُنة، کوم مونځ چې د هغې پسې سنت وي نو لا يقعد نه دي ناست بلکې قيام يې کړې دي که دلته به يې کول دلته يې کړي دي حالت اقلي دا ثابت دي که به کور ته تلو کور کې کړې دي.

دا رنګې حاشية السندي على النسائي جلد ۳ صفحه ۸۰ هم دا ذکر کوي:

سوال: افضل الذکر لا اله الا الله وافضل الدعاء الحمد لله، الحمد لله ثناء ده دعاء يې ورته ولې ويلې؟

جواب: دا دی چې الحمد لله نه يادوي لکه مونږ او تاسو وايو الحمد لوستل واجب دي نو الحمد واجب دي که سورة فاتحه واجب ده فاتحه واجب ده کنه خو دا الحمد لله د فاتحې نه کنايه ده کنه نو دې حديث مقصد دا چې:

افضل الذکر لا اله الا الله وافضل الدعاء الحمد لله.

Scanned by CamScanner

يعني افضل دعاء هغه ده چې په سورة فاتحه کې مذکوره ده چې اهدنا الصراط المستقيم هغه دعاء درته يادوي الحمد لله ته دعاء نه ويل کيږي هغه خو ثناء ده يعني افضل دعاء سورة فاتحه ده مراد له الحمد لله نه الفاظ مه اخله دا نوم وګرځوه د يو سورة لپاره هغه سورة يادوي .

دويم روايت چې طول مکث په مصلی باندې جائز نه دي صحيح البخاري جلد ۱ صفحه ۲۱۲ کې :

حدثنا موسى بنُ اسماعيل حدثنا ابراهيم بن سعد حدثنا الزهري عن هند بنت الحارث أن أم سلمة رَضِيَ اللهُ عَنها قالت كان رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ اذا سلم قام النساء حين يقضي تسليمه ومكث يسيراً قبل ان يقوم .

نبي عَلَيهِ السَّلَام به چې سلام وګرځوه بي بيانې وروسته صفونو کې وې هغوی به پاځيدې سلام نه بعد .

ومكث . نبي عَلَيهِ السَّلَام به مکث وکړو .

يسيراً . لږ نو دا لږ مکث د طول مکث خلاف شو .

قبل ان يقوم .

مخکې د قيام نه پاځيده به بيا د قيام نه مخکې به لږ کيناسته .

دارنګې سنن البيهقي الكبرى جلد ۲ صفحه ۱۸۲ ، دې کې د خلفاء عمل تاته ښايي :

اخبرنا محمد بن عبد الله الحافظ انبأ ابو جعفر محمد بن محمد البغدادي حدثنا يحيى بن يوب المصري حدثنا سعيد ابن أبي مريم حدثنا عبد الله بن فروخ انبأ ابن جريج عن عطاء عن نس بن مالك رَضِيَ اللهُ عَنهُ قال كان رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ اخف الناس صلاة في تمام .

تتميم سره به يې ارکان ادا کول خو آسانه مونځ يې کوه .

قال وصليت مع رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ فكان ساعة يسلم يقوم .

Scanned by CamScanner

ما د نبي عليه السلام سره مونځ کړی دی په همغه ساعت کې چې سلام به یې وګرځوه پاڅیده به.

نو طول مکث د دې حدیث او د دې عمل خلاف دی چې هغه لږ مونځ کوي پاڅیږي.

ثم صليت مع ابي بكر رضي الله عنه فكان اذا سلم وثب مكانه. سلام به یې چې وګرځوه توپ به یې کړو په دغه ځای کې.

كانه يقوم عن رضف.

تا به ویل چې په ګرم کاڼي یې خپه ایښي ده.

نو عمل د ده هم د طول مکث خلاف دی چې دا کوم خلک اوږده ناسته کوي مخامخ قبلې ته.

دارنګې وروسته روایت پیش کوي:

قال كان ابو بكر الصديق رضي الله عنه اذا سلم قام كانه جالس على الرضف وروينا عن علي انه سلم ثم قام.

دارنګې عمدة القاري شرح صحيح البخاري جلد ۹ صفحه ۴۳۵:

كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا سلم لم يقعد الا مقدار ما يقول اللهم انت السلام ومنك السلام تباركت يا ذا الجلال والاكرام وقال ابن مسعود ايضاً كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا قضي صلاته انتقل سريعاً جلت به اما ان يقوم. پا به څیده.

واما ان ينحرف. مخ به یې راتاو کړو.

وقال سعيد بن جبير شرق او غرب.

مشرق مغرب ته هلته مشرق مغرب راځي ځکه قبله دا بل طرف ده نو مشرق یې طرف یمین راتلو او مغرب یې شمال طرف راتلو.

ولا يستقبل القبلة.

یعني اکثراً به قبلې ته مخامخ نه راتاویده.

وقال قتادة رضي الله عنه كان الصديق اذا سلم كان على الرضف.

Scanned by CamScanner

صديق اکبر رضي الله عنه به سلام وګرځوه پاځيده به تا به ویل چې په ګرمو کانړو دي.

وقال ابن عمر الامام اذا سلم قام. امام چې سلام وګرځوي پاځي به.

وقال مجاهد قال عمر رضي الله عنه جلوس الامام بعد السلام بدعة. ذ امام کيناستل له سلام نه وروسته بدعت دي.

البته زمونږ فقهاء دا طول مکث حملوي په مکروه تنزيهي باندې خلاف اولی باندې فقط د صحابه وو د طرز او طريق خلاف عمل يې وکړو.

الاختيار لتعليل المختار جلد ۱ صفحه ۷۲، د فقهي حنفي کتاب دي:

کل صلاة بعدها سنة يکره القعود بعدها. هر يو مونځ چې د هغې پسې سنت وي قعود بعدها مکروه دي. دا الفاظ مجمع الأنهر هم ذکر کړي دي په جلد ۱ صفحه ۱۹۴ کې.

بل يشتغل بالسنة. په سنتو به مشغول شي.

لئلا يفصل بين السنة والمکتوبة وعن عائشة رضي الله عنها ان النبي صلى الله عليه وسلم کان يقعد مقدار ما يقول اللهم انت السلام ومنك السلام واليك يعود السلام تبارکت يا ذالجلال والاکرام.

ګوره دا الفاظ دي دومره کينه نور مه کينه.

ثم يقوم الى السنة. بيا به سنتو ته پاځي.

ولا يتطوع مکان الفرض. د فرضو په ځای به نفل نه کوي لږ فصل دې ورکړي ورته.

ولې ځکه چې نبي عليه السلام فرمايي:

ايعجز احدکم اذا فرغ من صلاته ان يتقدم او يتاخر بسبحته.

عاجز دي ددې نه چې فرض وکړي بيا نفل کوي چې لږ مخکې وروسته شي نه وي عا يعنې دا دومره سخت کار نه وي هر يو يې کولی شي نو عملي يې کړي.

بيا وايي:

وکذا يستحب للجماعة کسر الصفوف.

جمعه باندې چې خلک ولاړ وي کسر د صفوفو مستحب دي صفونه دې مات کړي

Scanned by CamScanner

لئلا يظن الداخل انهم في الفرض.
نوي راتلونكي گمان ونه کړي چې دا ګني اوس هم په فرضو ولاړ دي اقتداء پسې چيرته ونه کړي علت يې دادی.
دارنګې فقه العبادات جلد ۱ صفحه ۸۷ دي دا جواب کوي چې هلته راغلل:
لايقعد. نه به کيناسته.
اوس هغه حديث چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ سبحان الله الحمد لله آيت کرسي الله اکبر دد دي ترغيبات ورکړي دي د هغې به څه جواب وي دې وايي:
ولا ينافي أمره صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ المسلمين بالاذكار في دبر كل صلاة الاشتغال بالسنة اولاً ثم بالاذكار.
هيڅ منافات نشته کوم چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ امر کړي د مانځه نه بعد په اذکارو طريقه به يې داوي چې اول به سنت وشي بيا به اذکار ووايي.
ولو سبح عقب السنة لكان في دبر الصلواة. او چې کله سړي د سنتو پسې تسبيحات ووايي.
لكان في دبر الصلاة. داد مانځه د فرض نه بعد شو.
همغه زما جواب دي چې بعديت اضافي شو قبل خو نه دي دا هم بعد شو بعديت اضافي شو.
ويكره القعود. مکروه ده ناسته.
عقب كل فريضة بعدها سنة مؤكدة. وروسته د هغو فرضو نه چې وروسته ترې سنت مؤکده وي.
حتى يؤدي السنة ثم يشتغل بالأذكار لأنه يستحب الفصل بينهما بمقدار ما يقول اللهم انت السلام ومنك السلام تبارکت واليك يعود السلام تبارکت يا ذالجلال والاكرام.
دا الفاظو باندې اوږدوي دې کې چې مزيد کوم الفاظ اخوندانو پيدا کړي هغه الفاظو په احاديثو کې شته خو په دغه ځای کې وارد نه دي.

Scanned by CamScanner

او دا طول فصل فقهاء مكروه گڼي دلته دې نه وايي لكه حينا ربنا بالسلام ادخلنا دار السلام الخ دا احاديثو كې شته دي خو دې ځاى كې نه دي وارد او هلته فصل مكروه دي نو هغه الفاظ دې ځاى ته مه راوړي بس دغه چې كوم ثابت دي دغه لوستل په كار دي او ددې په مقدار دې نه زياتيدل نه دي په كار .

بعضې د لا اله الا الله ذكر دلته كوي څه رواياتو كې شته ده ي خو بيا دي اللهم انت السلام منك السلام پريږدي ځكه طول فصل مكروه دي په هغه اذكارو دي اكتفاء وكړي چې طول فصل رانه شي .

دلته چې دا كوم يكره يكره زمونږ احنافو ويل دا كراهيت تحريمي نه دي دليل پرې الفقه على المذاهب الأربعة باب ذكر بعد الصلاة باب لړوي بيا په هغې كې د احنافو مذهب را اخلي .

يكره تنزيها نو دغه مطلق مكروه مكروه مقيد شو د فقهې په يو كتاب كې په مكروه تنزيهي سره نو تول فقه چې يكره راغې په تنزيه به حمل وي .

نو په فقه العبادات كې د اللهم انت السلام نه بعد به څه ووايي :

ثم يقول الى السنة وذلك لما روي عن عائشة رضي الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا سلم لم يقعد الا بمقدار ما يقول اللهم انت السلام ومنك السلام تباركت ياذا الجلال والاكرام .

او بيا وايي :

فلا ينبغي للمصلي ان يزيد عليه او على قدره .

دا لاينبغي دليل د څه شي شو د كراهيت تنزيهي شو نه دي مناسب مصلي لره چې په دې الفاظو زيادت وكړي او يا ددې په قدر زيادت وكړي په نورو الفاظو كې دې نه زيادت بله نه كوي :

ولم يثبت عنه صلى الله عليه وسلم انه فصل بين الفرض والسنة بالأذكار التي امر المسلمين بها الا في المغرب .

Scanned by CamScanner

نه دي ثابت د نبي عليه السلام نه چې د سنت او فرضو په مینځ کې دي په اذکارو فصل راوستلې شي مګر په مغرب کې .

دا رنګې مراقي الفلاح شرح نور الایضاح جلد ۱ صفحه ۱۴۷ فرمايي :

القيام الى اداء السنة التي تلي الفرض متصلاً بالفرض مسنون.

پاڅیدل ادا د سنت ته چې فرضو پسې متصل دي مسنون أداء د سنت دي .

اي انه يستحب الفصل بينهما كما كان عليه السلام اذا سلم يمكث قدر ما يقول اللهم انت السلام ومنك السلام واليك يعود السلام تباركت يا ذالجلال والاكرام .

دا دوه ټکي په کې زيات شول خو د فقيه په عبارت د نص الحديث کې چې زيادت راشي دده قول ته به اعتبار نه وي د محدث قول ته به اعتبار وي .

انزل الناس منازلهم .

هر چا ته خپله رتبه ده يو محدث چې يوه فقهي جزيه د صاحب د مراقي په مقابله کې وکړي کله دومره اهميت لري په فقه کې دې ماهر دي خو په نص الحديث کې بيا دې هغه ته نه شي رسيدلې دلته دوه ټکي زيات شول .

اليك يعود السلام .

بل :

تباركت يا ذالجلال والاكرام . کې دا يا نشته دي په معروف حديث کې .

تباركت ذالجلال والاكرام . لکه مخکې حديث ذکر شو .

ثم يقوم الى السنة . بيا به سنت ته پاڅي .

قال الكمال وهذا هو الذي ثبت عنه صلى الله عليه وسلم من الاذكار التي تؤخر عنه السنة ويفصل بينها وبين الفرض .

Scanned by CamScanner

المبحث الرابع : الدعاء بهيئة الاجتماع :

دعاء بهيئة الاجتماع دليل د قرآن عظيم الشان چې تاسو نيسي د سورت يونس آيت ۸۸ او ۸۹ پرې دليل دي دلته موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ دعاء كوي :

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَن سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾

دا دعاء بنيري يې وكړي .

﴿قَالَ﴾ رب كريم ورته فرمايي :

﴿قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا﴾ ستاسو دواړو دعاء قبوله شوه .

﴿فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَانِّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

هلته لاړ شه .

قال موسى . دلته وايي :

اجيبت دعوتكما . دعاء موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ كړې جواب كې راځي دعاء ستاسې دواړو قبوله شوه هارون عَلَيْهِ السَّلَامُ او موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ نو هارون عَلَيْهِ السَّلَامُ خو دعاء نه وه كړې دده دعاء څنګه قبوله شوه مفسرين متفق دي دلته چې :

كان موسى يدعو وهارون يؤمن . موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ دعاء كوله هارون عَلَيْهِ السَّلَامُ امين ويلې .

والداعي والمؤمن شريكان .

دعاء والا او امين والا شريك في الدعاء دي .

نو دا دليل د دعاء بهيئت الاجتماع دي دعاء بعد الصلواة مخكې مونږ ثابته كړې ده شبهه دوي سره د دعاء بهيئت الاجتماع ده د دعاء بهيئت الاجتماع باره كې آيت هم وارد دي او حديث هم وارد دي چې جرم نه دي بلكې اجوبه ده كه هغه هر وخت وي كه بعد الصلاة وي كه قبل الصلاة وي خو انفرادي دعاء نه اجتماعي دعاء اجوبه ده .

سنن سعيد بن منصور التفسير جلد ۵ صفحه ۳۳۱ :

Scanned by CamScanner

حدثنا سعيد قال حدثنا ابومعشر عن محمد بن كعب قال قال موسى ربنا انك اتيت فرعون وملأه زينةً واموالاً في الحياة الدنيا الى قوله العذاب الاليم قال الله عزوجل قد اجيبت دعوتكما . قال كان موسى يدعو وهارون يؤمن والداعي والمؤمن شريكان .

دارنګې حلية الاولياء جلد ۳ صفحه ۲۲۶ :

حدثنا سليمان بن احمد حدثنا المقدام بن داؤد حدثنا حبيب كاتب مالك حدثنا هشام بن سعد حدثني زيد بن اسلم عن انس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما اجتمع ثلاثة قط بدعوة .

دري به راغونډ نه شي په دعا کله هم .

الا كان حقاً على الله . مګر حق ده په خدای تعالی دا :

ان لا ترد ايديهم . لاسونه به يې تش نه پرېږدي تعميم سره څه کوي .

ما اجتمع ثلاثة قط . دري به کله هم راغونډ نه شي .

تعميم دي او که نه دي صلاة غير صلاة په کې نشته کله به هم راغونډ نه شي نبي عليه السلام امت کې يادوي چې دري کسان به کله هم په دعاء راغونډ نه شي .

الا كان حقاً على الله ان لا ترد ايديهم . دا عام دي اوس د بعد الصلاة بهيئت الاجتماع . استثناء به دوي پيش کوي ددې عام نه چې پيش يې نه کړ دې عام کې داخل شو .

دارنګې حلية الاولياء جلد ۷ صفحه ۲۲۴ :

حدثنا ابو نصر محمد بن احمد بن ابراهيم الجرجاني حدثنا ابوالقاسم بن عبيد القاضي حدثنا عبدالله بن قريش حدثنا بشر بن مرثد حدثنا اسماعيل بن يحيى حدثنا مسعر عن عطية عن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الله تعالى يستحي من عبده اذا صلى في جماعة .

خدای تعالی حیا کوي د بنده نه چې په جمع مونځ وشي .

ثم يسأله حاجة . بيا ترې حاجت غواړي .

Scanned by CamScanner

ان ينصرف حتى يقضيها . چې ودې ګرځي تر دې چې خداې تعالی ورته پوره کوي حاجت .

وايي چې په جمع مونځ وشي دعاء کوي خداې تعالی ته حياء ورځي چې دعاء يې قبوله نه کړي پوره کوي يې ورته .

دارنګې الدعاء للطبراني جلد ۱ صفحه ۸۵:

حدثنا محمد بن عثمان بن ابي شيبة حدثنا احمد بن يونس حدثنا عمران بن زيد التغلبي عن خطاب بن عمر عن الحسن عن انس بن مالك رضي الله عنه قال خرجت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم من البيت الى المسجد .

دې وايي رسول الله صلى الله عليه وسلم مبارک سره را روان ومه د کور نه مسجد ته رابهر شو .

وقوم . يو قوم دي .

في المسجد رافعي ايديهم . پورته کړي يې وه لاسونه .

يدعون الله عزوجل . يو قوم راغونډ دي په شريکه دعاء کوي .

فقال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم هل ترى ما أرى بأيدي القوم . اى حضرت انس رضي الله عنه ښکاري درته هغه نور چې زه يې ګورم په لاسونو د قوم کې په دې کې چې کوم نور او رحمت وريږي تاته ښکاريږي .

فقلت ما ترى في أيديهم . ما عرض وکړو ته څه شي ګوري په لاسونو ددوي کې .

فقال نور . نور ګورمه .

قلت . ما عرض وکړو .

ادع الله تعالى أن يريئنيه . ما ته هم دعاء وکړه چې ما ته يې هم وښايي .

قال فدعا . نبي عليه السلام دعاء وکړه .

فرأيته . ما هم وليدل هغه نور ما وليدو چې کوم د صحابه وو په لاسونو کې راپريوتو .

فقال . بيا يې عرض وکړو .

Scanned by CamScanner

يا انس استعجل بنا. را تيز شه.

حتى نشرك القوم. چې مونږ دې قوم سره شريک شو.

فاسرعت مع نبي الله صلى الله عليه وسلم. نبي عليه السلام سره راتيز كړو مزل زمونږ.

فرفعنا ايدينا. مونږ هم لاسونه اوچت كړل.

هيئت اجتماعي دعاء كې مو ځان شريک كړو دا فضيلت د هيئت اجتماعي دعاء ده.

دارنګې البداية والنهاية جلد ٦ صفحه ٣٦١ : علاء بن عمر الحضرمي رضي الله عنه د بحرين په غزوه باندې روان دې دا ډيرې عظيمې دشتې دې نو په دې كې را روان دې په يو ځاى كې دشته كې ننوتې دې او داسې ځاى ته داخل شوې دې چې اوس حيران دې چې مخكې ځو اوبه به راشي او كنه كه بيرته په شاه ځو نو هم دري يا څلور ورځې مزل دې او به خلاصيږي.

اتفاق يې په دې راغې چې راځې مخكې به لاړ شو چې كوم ځاى ته ورسيدو چې بنه مخكې لاړل د اوبو پته ونه لګيدله او د دشتې د سر هم څه پته نه لګې او خلک هم نشته دې دوې روان دې نو چې اوبه ورسره خلاصې شوې اوس كه بيرته واپس راځي نو مزل ډير زيات دې كه مخكې ځي د اوبو څه امكان نشته دې نو همدلته يې واړول او په خپلو كې يو بل ته وصيتونه وكړل كه زه مړ شوم ه د فلاني قرض دې راباندې وغيره يو بل ته يې وصيتونه وكړل د تندې د لاسه دې حد ته ورسيدل.

علاء بن عمر الحضرمي امير د قوم دې يو دم هغه جلال كې راغلو قوم يې راغوند كړو وايي تاسو ولې په حقه نه يې راځي چې دعاء كوو دعاء يې شروع كړه.

نو صاحب د البداية هغه ذكر كوي ورته ګوري :

ولم يقدروا منها على بعير واحد. يو يو په يوه اوښ كيناستې نه شو د كمزورې د لاسه.

فركب الناس من الهم والغم مالا يحد ولا يوصف.

داسې غم او هم ته ورسيدل چې په وصف كې نه راځي ويلې نه شم درته.

وجعل بعضهم يوصي الى بعض فنادى منادي العلاء.

د امير علاء بن عمر الحضرمي آواز كوونكي آواز وكړ.

Scanned by CamScanner

فاجتمع الناس اليه فقال ايها الناس الستم المسلمين؟ الستم في سبيل الله؟ الستم انصار الله؟ قالوا بلى قال فابشروا فوالله لا يخذل الله من كان في مثل حالكم.

تاسو به خدای تعالی کله هم په خذلان کې وانه چوي.

ونودي بصلاة الصبح. د سحر د لمانځه آواز وشو يعني آذان وشو.

حين طلع الفجر فصلى بالناس. مونځ يې وکړو خلکو ته.

فلما قضى الصلاة. کله چې مونځ خلاص شو.

جثا على ركبته. کيناسته په زنګنونو باندې.

وجثا الناس. خلک هم په زنګنونو کيناستل.

ونصب في الدعاء. ځان يې ستړې کړو په دعاء کې.

ورفع يديه. لاسونه يې اوچت کړل.

وفعل الناس مثله. او خلکو هم لاسونه اوچت کړل دا دعاء بهيئت الاجتماع ده د سحر لمونځ نه بعد لګيا دي دعاء کوي.

حتى طلعت الشمس. لمر پرراوختلو او دوي لګيا دي.

وجعل الناس ينظرون الى سراب الشمس يلمع مرة بعد اخرى وهو يجتهد في الدعاء. دې په دعاء کې لګيا دي کوشش کوي.

فلما بلغ الثالثة. کله چې دريمې دعاء ته ورسيدل.

ګوري درې دعاګانې کړې بهيئت الاجتماع شوې دي.

اذا قد خلق الله الى جانبهم غديراً عظيماً من الماء القراح.

ګوري چې سوچه خالصې صفا سوچه اوبه په خوا کې دشته بنائسته ډنډ خدای تعالی راپيدا کړو دا ددوي کرامت وه.

فمشى الناس اليه فشربوا واغتسلوا.

دعاء بهيت الاجتماع ثلاثاً درې ځل شوې ده.

Scanned by CamScanner

دا خاصتاً رد په اهل حديثو دي چې هغوي د فرضو نه پس هم دعاء بهيئت الاجتماع ته بدعت وايي او ناروايې گڼي.

المبحث الخامس : في تكرير الدعاء ثلاثاً :

صحيح مسلم معرب بيروت چاپ جلد ۵ صفحه ۱۷۹ مکي حالات ذکر کيږي نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ سجده باندې پروت دي کافران راغلل دا وبنې پيروان وغيره يې راوړل هغه واقعه ده:

ساجد ما يرفع رأسه حتى انطلق انسان فأخبر فاطمة . چا فاطمه بي بي خبره کړه.

وهي جويرية . هغه وړه ماشومه وه .

فطرحته عنه . څه يې چې د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ په اوږو مبارکو اچولې ول هغه يې تري وغورځول.

ثم اقبلت عليهم تشتمهم . فاطمه بي بي کفارو ته مخامخ شوه کنځل يې ورته کول.

فلما قضى النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صلاته . کله چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ مونځ خلاص کړو .

رفع صوته . آوازيې اوچت کړو .

ثم دعا عليهم . ښيري يې شروع کړي مونځ شوې د مانځه پسې دعاء او ښيري دي .

وكان . وه طريقه د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ:

اذا دعا دعا ثلاثاً . کله به يې چې دعاء کوله دري دعاگانې به يې کولې .

واذا سأل سأل ثلاثاً . کله چې به يې سوال کولو دري سوالونه به يې کول .

اذا دعا دعا ثلاثاً . ابي داؤد کې د ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ روايت دادی چا تپوس د دعاء کړي چې دعاء څه ته وايي هغه وايي دعاء دې ته وايي :

ان تقنع بيديك عند الصدرك ثم تمسح بهما على وجهك . لاسونه به د سينې په اندازه اوچت کړي څه به ووايي بيا به يې په مخ باندې راکاږي دا دعاء ده .

او يا دا رنگې عبارت دی :

ان ترفع يديك حذو منكبيك أو نحوهما .

Scanned by CamScanner

نو شريعت کې د دعاء هيئت دغه دي ګوري چې تاسو ته صحابي په حديث مبارک کې حکايت وکړي چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ صلی رکعتين دوه رکعته لمونځ يې وکړو اوس دې تا ته ونه وايي چې اودس يې هم ورته کړې وه قبلې ته مخامخ وه جامې يې هم پاکې وې او مکان هم پاک وه الله اکبر هم ويلې سورة فاتحه يې هم لوستلې نو دې ويلو ته خو ضرورت نه وي کنه خپله سړي پوهيږي چې هيئت د لمونځ څه دي همغه شان يې کړي د صلی رکعتين نه معلوميږي کنه.

کله چې راوي د حديث ووايي چې دعا نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ دعاء وکړه او هيئت د دعاء تاسو ته له احاديثو نه ثابتوي چې په تشهد به کيني قبلې ته به کيني اودس به دې وي لاسونه به دې د سينې په اندازه اوچتوي په مخ به يې راکاږي که اوس رفع د ايديو په کې صحابي ذکر کړه او که ذکر يې نه کړه دعاء ده داسې چې سړي په کې لاسونه اوچتوي چې لاسونه اوچت نه شي دعاء نه ده هيئت د دعاء نه دي برابر شوې نو دا ډير کم فهم انسان کار دي چې وايي فلاني روايت کې دعاء راغله خو رفع د ايديو نه ده راغلې.

اوس به رفع د ايديو ما ته ښايي دا خو محض تعصب دي د دعاء هيئت بدون د رفع د ايديو نه څوک ښودلې نه شي هغه دعاء چې دعاء مجضه وي او خارج له لمانځه ن، وي هر چې داخل د لمانځه دي د هغې صور رفع د ايديو حرکاتو لره مستلزمه ده په يدينو باندې له دې وچې نه ترک شوې ده نو چې وي ويل:

اذا دعا دعا ثلاثا. دعاء به يې کوله درې دعاګانې به يې کولې اوس چې ما نه څوک حکايت کوي چې فلاني مولوي صاحب پسې مې لمونځ وکړو درې دعاګانې وکړې نو هغه د رفع د ايديو ذکر ما ته نه کوي خلک پوهيږي چې ده لاس اوچت کړې دي په مخ يې راښکلي دي ځکه هيئت د دعاء دغه دي په هره تکره کې خو تفصيل څوک نه کوي او که داسې تفصيل غواړې نو بيا به يوه مسئله هم ثابته نه کړي لکه مخکې ما تاسو ته وويل چې د سحر د سنتو متعلق زه تپوس کومه چې د سحر په سنتو کې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ په اول رکعت دوه سجدې کړې که درې يې کړې او که يوه سجده يې کړې ده که ته وايي چې دوه سجدې يې کړې نو وښايه نه شي ښودلې سوال له دې نه چې:

Scanned by CamScanner

صلی رکعتين . خو د هغه دوه رکعتونو هیئت مونږ ته معلوم دي چې هر رکعت کې یوه رکوع او دوه سجدې کیږي دغه شان یې کړې دي نو دغه شان چې حدیث مبارک کې راغلل چې دعا رفع د ایدیو په کې خپله راغله دوي بیا څه وایي نه دي دا مقصد دي چې رب اغفرلي رب اغفرلي نو لالا دا خو ددې معنی ده چې اذا سأل سأل ثلاثاً اذا دعا دعا ثلاثاً هغې ته معنی پیدا کړه دعا یې درې کړې په هر دعاء کې درې سوال نه کړي هغه سوال به یې درې ځل مکرره وو .

قال اللهم علیك بقریش ثلاث مرات .

ګوري داد سأل ثلاثاً د هغې تفصیل دي .

نو اذا دعا دعا ثلاثاً دې نه استدلال دي چې دعاء درې ځل په کار ده دغه ځای باندې منهاج وګوري امام نووي صاحب لیکي :

فیه استحباب تکریر الدعاء ثلاثاً .

په دې حدیث کې ثبوت ددې دي چې دعاء به درې ځل مکرریږي .

دارنګې صحیح مسلم معرب بیروت چاپ جلد ۷ صفحه ۱۴ :

حدثنا ابو کریب حدثنا ابن نمیر عن هشام عن ابیه عن عائشة قالت سحر رسول الله ﷺ یهودي من یهود بني زریق یقال له لبید بن الأعصم قالت حتی کان رسول الله ﷺ یخیل الیه انه یفعل الشيء وما یفعله .

دا هغه د سحر واقعه ده .

حتی اذا کان ذات یوم . یوه ورځ شوه .

او ذات لیلة دعا رسول الله ﷺ ثم دعا ثم دعا . دعاء یې وکړه ، بیا یې دعاء وکړه ، بیا یې دعاء وکړه په دغه شپه ورته فرښتې راغلې او هغه سحر ختم شو .

همدغه روایت کې مذکور دي اوس که ته وایې چې دعا راغله خو رفع د ایدیو نه ده راغلې .

Scanned by CamScanner

صحيح مسلم جلد ۳ صفحه ٦٤ ، عائشه بي بي فرمايي ، نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمايي ، نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ زما په نمبر کې وه د شپې رانه بهر شو دې سره دا غم پيدا شو چې د بلې بي بي کوټې ته نه وي تللې نيغه پسې رابهر شوه يو کوټه يې وکتله په هغې کې نشته بهر ته پسې راووتله بهر هم نشته ده بس يوه شوه چې جنت البقيع د صحابه کرامو مقبرې ته به تللې وي مقبرې ته پسې عائشه بي بي لاړه نو هغه واقعه را اخلي :

فجعلت دِرعي في رأسي واختمرتُ . ځان مې پټ کړو په خمار کې .

وتقنعت ازاري ثم انطلقت على اثره حتى جاء البقيع فقام فأطال القيام ثم رفع يديه ثلاث مرات . بيا يې دري ځل لاسونه اوچت کړل .

ثم انحرف فانحرفت فاسرع فاسرعت فهرول فهرولت . هغه راپسې رامنډه ما هم ترې منډه کړه .

فاحضر فاحضرت فسبقته . زه ترې مخکې شوم .

فدخلت فليس الا ان اضطجعت . هغه چې رادننه شو ما ډډه وهلې وه اوږده واقعه ده نو دې ځای کې رفع د ايديو ثلاث مرات راغله دعاء کې اوچتول د لاسونو دري ځل ثابت شو .

امين الله بشاوري وهابي نه استفتاء شوې دري دعاګانې څنګه دي نو جواب يې ورکړې دي وايي چې اذا دعا دعا ثلاثاً معنى دا چې رب اغفر لي ، رب اغفر لي ، رب اغفر لي ، دې کې د لاس اوچتول نه دي راغلې بيا ترې تپوس دا دويم حديث کې شوې چې دې روايت کې خو رفع د ايديو راغلي ده دري ځل وايي دا په مقبره کې جائز دي خو په مسجد کې ناروا دي دا خو مجتهد صاحب دي کنه دده مقلدين شي چې د جهنم په غاړه مو ودروي نو دا دده اجتهاد دي چې په هديره کې يو شي جائز شي نو په مسجد کې ناجائز شي دعاء ده چې هلته ثابته شوه دري ځل نو اوس به بل ځای کې به ناروا وي بل متعصب به پيدا شي هغه به وايي چې په مدينه منوره جنت البقيع کې رفع د ايديو ثابته ده خو د رحمان بابا په هديره کې ناروا ده نو بيا به ورته دلته د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نه ثبوت له کومه کړو .

داهسې تعصبات دي او ضد و نه دي تمکينات د عباداتو لپاره د شرائطو نه ، نه وي نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نه يو عمل يو مکان کې ثابت شو هغه بيا داسې نه ده چې په بل مکان کې به هغه

Scanned by CamScanner

عمل ناروا وي بيا په بل ځای کې به هم هغه عمل همغه حکم لري نو رفع د ايديو په دعاء کې ثابته شوه دري کرته امام نووي رَحِمَهُ اللهُ دلته تکرير د دعاء ثلاثاً او رفع د ايديو في الدعاء ثلاثاً ثابتوي .

همدغه ځای باندې په منهاج کې خبره کوي حال دا دی بشاوري دلته دا جواب کړي چې نه دا په هديره کې شوې ده په مسجد کې ناروا بدعت ده او بيا چې په هديره کې يو ځل لاس اوچتوي نو لاس دې په چوکه وهي او بدعتي درته وايي بيا يې يو ځل هم نه مني هغه بل اړخ ته يې بيا فتوی څه ده چې هديره کې لاس ا، چتول روا دي هغه کله روا ګڼي بيا نو هديره کې يو ځل رفع د ايديو نه مني او چې دلته ونختل وايي دا په هديره کې اوچت شوې .

دارنګې ابي داؤد جلد ۱ صفحه ۵٦۱ :

حدثنا احمد بن علي بن سويد السدوسي حدثنا ابو داؤد عن اسرائيل عن ابي اسحاق عن عمرو بن ميمون عن عبدالله ان رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كان يعجبه ان يدعو ثلاثاً ويستغفر ثلاثاً .

محبوبه ورته دا و چې دعا دري وکړي او دارنګې بخښني دري وغواړي .

آخره کې د فيض الباري عبارت درته ذکر کوم د ديوبند د علماء چې دوي وايي د ديوبند علماء دې ته بدعت وايي غلطه خبره کوي داد شاه انور شاه صاحب دي په فيض الباري جلد ۲ صفحه ۳۷۵ کې وايي :

ومع ذلك وردت فيه ترغيبات قولية . د قولي رواياتو ترغيبات په دعا کې ډيرزيات راغلي دي .

والامر في مثله ان لا يحكم عليه بالبدعة . امر په مثل د داسې څيزونو کې چې قولي احاديث په کې وي دا دې چې په هغې دې حکم د بدعت ونه شي .

فهذه الأدعية في زماننا ليست بسنة بمعنى ثبوتها عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بالفعل . په دې معنى چې بالفعل دغه دعاء مسنونه شي ثابته نه ده .

وليست ببدعة . بدعت هم نه ده .

Scanned by CamScanner

بمعنى عدم اصلها في الدين . چې په دين کې اصل نه لري .

والوجه فيه ما ذكرته في رسالتي نيل الفرقدين ان اكثر دعاء النبي صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كان على شاكلة الذكر لا يزال لسانه رطبا به ويبسطه على الحالات المتواردة على الانسان من الذين يذكرون الله قياماً وقعوداً وعلى جنوبهم ويتفكرون في خلق السموات والارض ومثل هذا في دوام الذكر على الاطوار لا ينبغي له ان يقصر امره على الرفع .

دغه شان روايات حملول په دې چې مرفوع روايت په کې غوارم نه دي په کار چې هر ځاى کې دې مرفوع روايت وغواړي .

فانه حالة خاصة لمقصد جزئي وهو دعاء المسألة فان ذقت هذا النفس عن كرب ضاق بها الصدر لا ان الرفع بدعة فقد هدى اليه في قوليات كثيرة وفعله بعد الصلاة قليلاً .

رفع د ايديو يادوي چې ته دلته رفع د ايديو بدعت وګڼې وايي داسې نه ده نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ رفع د ايډيو د مانځه نه بعد قليله کړې ده خو ليکن دې کې قولي روايات ډير زيات دي .

وهكذا شأنه في باب الأذكار والاوراد اختار لنفسه ما اختاره الله له وبقي اشياء رغب فيها للأمة فان التزم احدمنا الدعاء بعد الصلاة برفع اليد فقد عمل بما رغب فيه وإن لم يكثره بنفسه .

که چيرته په ځان چا لازمه کړه يو کس دعا له مانځه نه وروسته په لاس اوچتولو سره نو ده عمل وکړو په هغه احاديثو باندې چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ترغيبات قولي په کې پيش کړې دي اګر که بالفعل خپله به يې ډيره نه وي کړي خو قولي روايات په کې ډير دي .

ګوري التزام راغې دلته الزام ته دې التزام بدعت نه وي دوي کله وايي دعاء بعد السنة لازمي ګڼل که څوک يې نه کوي هغه رټل دا څنګه دې دعاء بعد السنة يا هر يو څيز چې وي منذوباتو او مستحباتو نه هغه لازم ګڼل په دوه قسمه دي :

يو لازمول د هغې دي په ځان باندې او بل لازمول د هغې دي په غير باندې لازمول د هغې په ځان باندې د هغې نه تعبير په التزام کيږي افتعال باب لازمي دي ، او لازمول په غير باندې د هغې نه تعبير په الزام کيږي .

التزام د مالم يلتزم بدعت نه دي دا معروفه ده په ژبو د خلكو باندې چې اصولو ليكلي دي چې التزام د ما لم يلزم بدعت دي التزام د ما لم يلزم بدعت نه دي الزام د ما لم يلزم بدعت دي په بل چا لازمول د هغه كار چې لازم نه وي بدعت ده ځكه دا لازم ثابتول په غير درجه د وجوب او د فرض ده او دا حق د شارع دي ته نو څوك يې چې په غير يو شي لازموي .

لكه ما مخكې دا خبره خلاصه كړې وه چې غير شارع شارع ګرځي له دغې وجې نه بل څوك الزام نه شي كولې او هر چې التزام دي دا جائز دي التزام د ما لم يلزم بدعت نه دي دليل په دې باندې تمام نذور او وفاء په نذر باندې .

لكه مثلاً زه اوس وايمه چې ځه صبا ته دا كار زما كه وشو چيرته نو په ما به چيلي لازم وي زه به يې حلالوم بيا راباندې واجب شو كنه التزام د ما لم يلزم په دغه ورځ باندې چيلي په ما لازم نه وه مستحب خبره وه او ما په ځان لازم كړه تمام نذرونو كې التزام د ما لم يلزم دي .

زمونږ فقهاء ليكي چې كله راغلي جمعې ته لږ وخت پاتې ده نو ستا په دې مسجد كې ناسته د جمعې تر وخت او اداء د صلاة پورې مستحبه ده خو كه تا وويل چې زه به تر مانځه پورې معتكف يمه نه به اوځم وايي تا ته اجر د واجبو ملاويږي ځكه تا التزام د ما لم يلزم وكړو تا باندې خو دلته دا ناسته لازمه نه وه او تا په ځان لازمه كړه نو التزام د ما لم يلزم بدعت نه دي بلكې جائز دي او ترغيبات په كې شته :

احب الاعمال الى الله تعالى ادومها وان قل .

كوم چې دائمي كيږي استمراري كيږي دا عمل خداى تعالى ته ډير محبوب وي اګر كه لږ وي لږ عمل دې وي د رتبې په لحاظ مستحب شو لږ عمل دې وي د عدد په لحاظ ركعات دي قليل وي خو دائم دي وشي نو په ځان چې څوك كوم شي لازموي هغه بدعت نه دي او هر چې دوام استمرار سره يې كوي لازم يې نه ګڼي دا خو احب الاعمال الى الله دي .

مونږ چې دعا بعد السنة كوو نو نه مو التزام په خپل ځان كړي او نه مو الزام په غير كړي دي دا چې التزام مو په ځان نه دي كړې دليل څه شي دي واجب يې نه ګڼو مونږ يې مستحب ګڼو كه دا مونږ التزام كولې دې ته به مونږ واجب ويلې مونږ به نذر كړې واى په ځان باندې نو دا التزام نه دي بلكې عملي دائمي استمراري كوو ، او عمل دائمي استمراري د مستحبو د روايت د مسلم نه ثابت دي :

Scanned by CamScanner

احب الاعمال إلی الله أدومها.
او الزام هم نه کیږو ځکه چې زمونږ د جمعې لمونځ او نور لمونځونه په احنافو کې چې څومره قائلین د دعاء بعد السنة دي زمانه سر سخته په کې نشته دي زه په کې ډیر کلک یمه او زما په مسجد کې دا طالبان او سیږي دوي ګواه دي چې کله مونځ وشي څومره خلک وي او چې کله دعاء کیږي نو څومره خلک وي یعنې زیات خلک له دعاء مخکې ځي نو ما په چا باندې رد کړې دي او څوک مې رټلي دي ولې ځکه ما ته معلومه ده چې دوي دعاء مني.
دا زما مقتدیان دي دعاء جائز ګڼي چې جائزیې ګڼي مسئله د اتیان او ترک اتیان راغله کول مستحب نه کول جائز د جمعې په ورځ زمونږ د اهلسنت مساجد ډک وي په دعاء کې یو څو صفه پاتې وي دا دلیل ددې دي چې مونږ الزام نه دی کړي.
یوه خبره ده چې بعضې وخت یو مستحب څیز من شعار اهل السنة شي او ترک د مستحب له شعار د من اهل زیغ نه شي نو هغه جزیه جدا ده چې نن صبا دعاء بعد السنة د اهل سنت احنافو نښه ده او د سنتو پسې دعاء نه کول د وهابیانو اشاعتیانو مودودیانو جماعة المسلمین نښه ده.
چې ته په یو نامعلومه مسجد کې مونځ وکړې او امام دعاء ونه کړي دلیل د څه شي دي چې دا پنجپیري وهابي دي کنه نښه د هغوي ګرځیدلې ده نو چې هر کله د غلطو خلکو نښه ترک مستحب وګرځیده.
او س به ددغې ترک مستحب نه داسې ځان ساتي لکه حرامو نه چې ځان ساتي او چې هر کله اتیان په دعا بعد السنة شعار د اهل سنت احنافو وګرځیده نو اتیان په دې مستحبو دومره په کلکه کوي لکه فرض چې سړي په کلکه کوي له دې وجې نه چې دا شعارات او نښو شوې.
دلته او س معلومیږي چې دا اهل سنت دي او یا د اهل زیغ نه دي نو دوام استمرار پر کوي التزام په ځان هم نه کوو خو بیا هم دوام استمرار کول په کار دي.
او الزامات علی الغیر عقیده مونږ نه ساتو الزام په غیر بیا بدعت لره مفضي کیږ هغې وجه دا وي چې غیر شارع شارع ګڼلې شي:

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

بالفعل دغه دعا زمونږ فقهاء کې بعضې کتابونو را اخیستې ده لکه حلب الکبیر چې کبیري ورته وایي صفحه ۳۴۱ ده نور الایضاح را اخیستي په صفحه ۸۰ باندې، خلاصة الفتاوی را اخیستې جلد ۱ صفحه ۱۰۵ باندې، شرح الیاس را اخیستې صفحه ۲۵۱، رد المختار را اخیستې جلد ۱ صفحه ۴۹۴، عیني را ایخستې جلد ٦ صفحه ۱۲۲.

د بدعت حسنه لپاره د ما رآه المؤمنون حسن فهو عند الله حسن نه استدلال کیدې شي او دارنګې د من سن سُنة حسنةً فله اجرها واجر من عمل بها نه استدلال کیدې شي.

دا عام مسلمانان دومره شرقاً غرباً په دعاء بعد السنة باندې لګیا وه شذر نذر ددې دور پیدا شول دوي ترې نه وارول نو دا دومره مسلمانان چې په دې کار راغونډیږي او کار وي هم حسن د اصولو مخالف هم نه وي او بدعت هغه بدعت مذموم وي چې په قرون ثلاثه کې اصل ونه لري او رافع للسنة وي چې ددغې نوي کار په کولو باندې یو سنت ترک کیږي دا بیا بدعت مذموم دي ځکه چې زوریې سنتو ته ورځي او سنت پرې خرابیږي او که داسې کار حسن وي چې په هغې کې سنتو ته څه نقصان نه رسیږي سنت پرې نه خرابیږي که دا بدعت شي هم لفظي بدعت به وي بدعت حسنه به وي بیا.

Scanned by CamScanner